

Iz vsebine: Novi mezdni sporazum — Taka je zapadna demokracija — Mara Samsa: Kdaj bo konec tlake na »Svobodnem« tržaškem ozemlju? — Goriške blagodatni De Gasperijeve demokracije — Dr. Jurišević: Kmetijski opravi v avgustu — Josip Gortan: Napake in boleznina vina — Riž zori — Montebello-Rocol.

GLASILO ENOTNIH SINDIKATOV ZA SL. PRIMORJE IN TRST

Leto III, št. 18.

Poština plačana v gotovini

Trst 30. julija 1947.

Spedizioni in abbon. postale II° gruppo

Cena: 8 ML, 6 JL, 4 din

Na braniku delavskih pravic Zasedbena oblast noče zajeziti draginje

Politika in gospodarstvo sta nezadržljivo povezani. Sindikat deluje na gospodarskem področju. Zato se mora v obrambi delavskih pravic baviti tudi s politiko. Kajti ne gre zgolj za nekaj ničvrednih lir pri mezdah, marveč za mnogo zahtev, ki zadevajo neposredno tudi vso socialno strukturo in ves vladni sistem.

Na mednarodnem torišču se je ta čas zvrstil niz reakcionarnih manevrov, ki so plod stare fašistične miselnosti in ki naj ustvarijo nov fašizem v obrambo kapitalizma, resno zastrbljenega, ker je strašna gospodarska kriza pred vrati in z njo nujna prebuditev vseh ljudstev. Narodom vsega sveta so se po drugem svetovnem spopadu odprle oči, razumjali so težki jarem izkoriščanja in sedaj si zavestno prizadevajo, da bi ustvarili novo družbo, ki jim bo zagotovila trajen mir in jih pobratila, ne pa tirala v novo vojno, ki bi sprlo vojnih sredstev, ki je znana z njimi opremila oborožene sile, pomenila konec civilizacije in vsega človeštva.

Danes mislimo na Grčijo, kjer se je vgnezdila najhujša reakcija, kjer se razvele nove krvave borbe, kjer v znamenju tako imenovane zadnje demokracije aretirajo komuniste, kakor da bi bili navadni zločinci, kjer streljajo ljudi, ki se nočejo udinjiti omajanemu imperialističnemu kapitalizmu. Mislimo na Mehiko, kjer izdajajo prav take zaradne ukrepe, pa na Kitajsko, ki jo nenehno pretresa vojna. Mislimo na dollarsko politiko in njen težavni lov za tržišči, na osvajalno civilizacijo Washingtona in Londona, na upore in nasilje, na junaško borbo Vietnam, ki v Indokini teži po isti svobodi kakor špansko ljudstvo na Pirenejskem polotoku.

Vojna je vtila novo zavest vsem tem narodom, ki trpijo sedaj sprlo protiljudske in protidemokracijske politike, katere nosilec je predvsem bela gospoda iz Bele hiše. Komunisti izven zakona, komunisti v ječi! Tako so gesla vseh onih, ki jih je strah pred bodočnostjo, ki z jasjimi in nedvomljivimi znamenji ter po vseh zgodovinskih razvojih narodov vsega sveta zaznamujejo imperialistični razvoj kapitalizma.

Spopad dveh svetov, sveta ljudi, ki si hočejo vladati sami v najvišjem interesu organizirane družbe, to se pravi vse človeške skupnosti, in sveta zasluževalcev se razvredota čas po vsej zemlji, se osredotočajo prav na stikališčih resnične demokracije in antidemokracije: v Grčiji in Španiji, na Kitajskem in v Indoneziji, v Indokini in v Trstu, kjer že dve leti drezajo v njegov mirni razvoj. Prav zadnje dni je bil dosežen višek, ko je bilo izvršeno nekaj aretacij, ki so bile v nasprotju s slehernim pravom in so z njo razkrinkale naklep, da se nikoli pravih idealov in obudi v novi obliki fašizem, ki je sovražen interesom ljudstva in prijatelj imperializma.

Zakaj so v Trstu aretirali preiskovalne antifašiste? Ker je treba obdržati guvernerja, na pragu ustanovitve »Svobodnega« ozemlja, ob slovesu tujih bajonetov

Pred dobrimi štirimi tedni je OOSS sporedno s pogajanjem za novo ureditev delovnih odnosov, mezd in plač tržaških delavcev in nameščencev, ki so trajala že pol meseca, sprožil vprašanje cen, ker se je že sprlo izkušnje, ki si jih je tržaški delavski razred nabral prav v poslednjih dveh letih v polni meri zavedal, da bo le pravo ravnanje med dohodki in nujnimi izdatki slehernega poedinca zavarovalo ne le njegov gospodarski položaj, marveč ustvarilo tudi temelj vsej tržaški industriji ter tako omogočilo obnovo in naravn razvoj gospodarski razvoj Tržaškega ozemlja. Zato je OOSS takrat proglasil in v posebnem poročilu tudi

predložil poverjeniški zasedbeni oblasti svoj temeljni program, ki je našel svoj konkretni izraz v značnih štirih zahtevah: delno blokiranje uvoženega blaga, razširjenje uvoznih trgovskih poslov na vse srednje in male trgovce, diferenciranje in zato pravičnejše in tudi izdatnejše racioniranje osnovnih potrebščin, kontrola potrošnikov nad Sepralom in Ditalom, da se tako izloči iz teh ustanov sleherni politična in kriminalna špekulacija. Od vsega početka je bilo jasno, da bi sleherni povzročitelj mezd in plač v drugem primeru pomenilo zgolj prilivanje vode v morje.

logi, ki so se odgovorni elementi v teku zadnjih pogajanj vedno znova nanje sklicevali, so se enkrat prevladali nad razlogi pameti in stvarnih potreb in so ponovno uspavali vse one, ki bi bili morali biti najbolj budni.

Meso, maščoba, glavna živila za vse one, ki delajo in rabijo mnogo energije, so se še enkrat podražili. Sladkor je še vedno nedosegljiv, razdeljevanje je postalo še pomanjkljivejše. Na drugi strani pa so trgovine vedno bolj polne vsega, kar je človeku potrebno in tudi kar mu je odveč. V manufakturi je prepolno blaga po nemogočih cenah, v trgovini z živili ga ni nič manj. Tržaški prebivalci so se znova čez noč razdelili v dve skupini: v ono, ki dela in trpi vse pomanjkanje, ter ono, ki organizirani družbi prav v ničemer ne pomaga ne koristi in ki si zato lahko privoščijo vsega potrebnega in nepotrebnega.

Ze tretjič se je v poslednjih dveh letih pojavil v Trstu tak absurd. Po tovarnah in delavnica se ljudje glasno zavedajo, da je

zaman vsak poziv zasedbeni oblasti, ki že dve leti enostavno ne ukrene in preišlje prezre vsak skromen in tudi sleheren najbolj nasvet. Zasedbena oblast tudi očitno in enostavno takega namena nima.

Načrt sindikalnih organizacij je jasen in enostaven; predvsem pa dokazuje, da imajo »tehnični« razlogi namen preprečiti vsako reformo sedanega sistema preskrbe in kontrole. Ta načrt je bil predložen oblastem pred štirimi tedni: sindikalna organizacija so vedele, da bi hasnil, ko bi se izvedel hkratu z novo ureditvijo mezd in plač. Le v takem primeru bi bil konsolidiral nove meze, zagotovil njih kupno moč in obranil potrošnika nove stiske.

Nasprotno, zasedbena oblast je v duhu svojih političnih načel preskrbela, da je ostalo pri starem, je omogočila špekulantom, da so znova dvignili cene na isto stopnjo, kakor so jo dosegle v Italiji, je poskrbela, da je ostal glas tržaškega delovnega ljudstva glas vpjočega v puščavi.

Cene že preraščajo nove mezde

Ponovno smo opozorili javnost in tudi pristojne oblasti na ta dejstva. Toda poverjeniška zasedbena oblast je imela slej kot prej gluha ušesa in tako se je ponovilo, kar se je zgodilo že v januarju 1946 in potem drugič v decembru istega leta. Slehernemu povišanju mezd je korak za korakom sledilo povišanje cen. Spekulantski kriminalci so se povzpeli celo tako daleč, da so se v teku vsakokratnih pogajanj dvignili cene osnovnim življenjskim potrebščinam, tako da je vsako povišanje že prvega dne, ko je bilo uveljavljeno, ostalo brez haska in koristi.

Niso še obveljale nove mezde, ko se je celo cena racioniranega kruha po volji oblasti povzpela za nadaljnih malone 10% navzgor. Toliko laže so kruhu sledili mast in meso ter še cela vrsta drugih živil. Zasedbena oblast tudi tokrat ni ukrenila ničesar proti novemu valu draginje. Nasprotno je s svojimi ukrepi na področju cen dala celo še posredno pobudo za njih nadaljni vzpon. Mar bo tržaško ljudstvo zaman smatralo za dan sreče — dan njenega odhoda?

Prazne obljube

Ko so pred štirimi tedni zastopniki OOSS predložili poverjeniški zasedbeni oblasti svoj načrt, ki so ga njegovi strokovnjaki vestno pripravili in z vso tankočutnostjo utemeljili, do zadnjih podrobnosti izpeljali, so bili sprejeti s trdnimi in svečanimi obljubami, da bodo strokovnjaki zasedbene oblasti ta načrt, ki si je delavstvo samo obetal od njega stvarno rešitev, na-

tančno proučili in ga tudi izvedli, čim bi bile pogodne nove mezde in plače. Odtlej je tržaški tisk ponovno in z raznih vidikov osvetlil nujnost oblastvenih ukrepov v smislu stavljenih predlogov.

Listi so nazorno prikazali, da ureditev in ojačanje preskrbe prebivalstva z racioniranimi živili ne bi pomenila popolne odprave »svobodne« trgovine, nesrečnega otroka še nesrečnejše gospodarske politike samih poverjenih zasedbenih oblasti.

Tako je premirje onemogočeno

In vendar bi bilo še na kakšen način mogoče zajeziti draginjo in sporedno tudi ustavititi nadalje zvišanje mezd in plač ter tako ustali splošni gospodarski položaj, ki se je v vedno večjo, nazadnje že z vrtoglavo naglico slabšal dan za dnem, tako da si je moral biti tudi najnevednejši Tržčan na jasnem, kam bo pripeljal tak razvoj.

Z delno ustalitvijo gospodarskih razmer tržaških delovnih množic bi se bil rešil znaten del obsega gospodarstva, bi se bila da tržaški industriji možnost, da bi bila vse uspešneje tekmovala sosednimi, bi se bilo končno doseglo premirje, za katerega so se ravno industriji tako zelo pehali pri poslednjih mezdnih pogajanjih vedo, daje tudi resnična normalizacija njihovega gospodarskega udejstvovanja v sedanjih okoliščinah onemogočena. Kljub vsem tem dognanjem na obeh straneh je šel nezdravi, pogubni razvoj inflacije svojo pot. Pogubni »tehnični« raz-

Hočemo mir in bratstvo, delo in socialno pravico. Zato se moramo od kraja upreti z vsemi našimi silami sleherni grožnji, vsakemu ukrepu, ki bi nam skušal naše pravice odreči.

Hočemo, da postane Trst most, ki bo vezal vzhodne in zapadne narode. In zato moramo zavzeti jasno in natančno določeno stališče. Hočemo resnično demokracijo in zato pravimo zasedbeni oblasti:

Vrnite svobodo našim tovarišem, ki ječe v tržaških zaporih ali pa so bili zaradi politične previdnosti premeščeni v goriške! Vrnite svobodo, ker si jo bomo drugače priborili, če bo poteptana, kakor smo si jo znali priboriti v preteklih, a v nas še vedno živih dneh!

Enotni sindikati so spregovorili jasno. Kot organizacija delavcev bomo vedno jasno in nedvoumno na stran delavskih pravic, pa naj bodo sindikalne, gospodarske ali pa tudi čisto politične.

Ivan Bukovec - Vojmir.

Poslednji opomin

Tržaško ljudstvo zaradi vsega tega še enkrat, toda zadnjič zahteva, da se nemudoma in brez vsake omejitve izpolni načrt, ki ga je oblastem predložil OOSS, da ne bo zadnja prilagoditev mezd in plač s sedanjimi cenami do kraja racionirana in izigrana in da že v nekaj tednih ne bo treba znova načeti vprašanje novih poviškov. Zasedbena oblast se mora zavedati svojih odgovornosti in svojih dolžnosti. Zasedbena oblast ne more imeti interesa na tem, da pritira

delovne množice do dejanj, ki bi presegle okvir reda, katerega s toliko vno zagovarja in s tolikimi vojaškimi ter policijskimi silami šteti. To bi bilo še posebej tudi v nasprotju z načeli poverjenstva, ki nanje opira svojo moč in oblast. Zasedbena uprava se v takem primeru pod nobeno pretevezo ne bi mogla otresti izključne in neposredne odgovornosti za vse posledice, ki bi jih dogodki v svojem sedanjem razvoju nujno izzvali.

Videz in resnica

(Iz pomenka pod kraškim latnikom)

Naše ljudstvo se vedno bolj zanima za važne dogodke v svetu, ker ve, da je vse v medsebojni odvisnosti, da je vse ena in ista veriga. Zato je pazljivo sledilo poteku pariške konference zunanjih ministrov SZ, Francije in Anglije in izreka o njej svoje mnenje. Pretežna večina si pravilno razlaga njihov uspeh, oslanjajoč se na razvoj političnih dogodkov in izkustva na domačih tleh. Naj navedemo primer presoja ali če hočete politiziranja pod kraškim gostilniškim latnikom.

»Ne vem, zakaj se nekatere države otepajo ameriške pomoči za svojo obnovo, ko so vendar tako potrebne podpore. Kako naj si Evropa sama opomore? Kdor nima svojih sredstev, bi moral biti hvaležen onemu, ki mu kakor koli priskoči na pomoč. Če pa bi ne mogla kakšna država vrniti dolga v danem roku, bi se na kak način dogovorila z Ameriko. Saj so tudi tam ljudje. Takšno odklanjanje diši po politiki, ki ni nič kaj prida.«

Opazil sem nestrpnost, ki se je ob teh besedah starejšega možakarja lotila petorice ostalih ondotnih domačinov in takoj je eden izmed njih povzel besedo:

»Ne zameri mi, Tone, če ti rečem, da si v tem primeru v tako veliki zmoti, da smeš sebe in nas. Ne vem, kakšnega mnenja je ta neznan tovariš — mislil je mene — ampak povem vam svoje tako-le in sem prepričan, da misli z mano vsaj 95 odstotkov onih, ki so le malo pogledali v svet. Najprej se moramo vprašati, kdo ponuja to pomoč ali kdo je ta »dob-

ra« Amerika. Jaz jo dobro poznam, ker mi je vzela lep del mojih delovnih let. Niso si vsi Američani nakopili milijarde dolarjev in blaga, ampak je to bogastvo v rokah le nekaterih dolarskih kraljev in njihovih družb. Vemo, da so si v tej svetovni vojni nabrali nad 50 milijard dolarjev in v zalogi imajo okrog 35 milijard blaga. Znatno del tega bi radi razprodali obubožani Evropi, pa pravijo, da bi ji radi pomagali. Zakaj so tako radodarni in toliko skrbijo za nas? Ti »dobri« dejal, da se jim smilimo. Ali se spominjaš svojega nona, ki si je vtiskil izposodil pri (tukaj je imenoval neko domačo ime), ki si je nagrabil premoženja s samimi skopušskimi obrestmi in spravil mnogo hiš na kant? Misliš, da so ameriški in drugi kapitalisti drugačni? Vsem so znani po visokih obrestih. Če bi mogli to svoje bogastvo, ki so jim ga ustvarile samo take roke (pokazal je svoje v pest), bolje vložiti v Ameriki ali kje drugje, bi se poživljali na naše potrebe.

»Lahko bi ga naložili, saj je Amerika velika in bogata«, je pripomnil prvi.

»A za njih ogromni kapital je danes premajhna. Kam naj ga vložijo? V tovarne ne, ker je blaga itak odveč, v zemljišča tudi ne, ker imajo in bodo imeli kmetijskih proizvodov čez svojo potrebo, v banke še manj, ker kapital ne sme mrtev obležati v njih. Amerika ne more pogoltniti vsch izdeikov in jih bo mogla v bodočnosti še manj, ker hkratu z naraščanjem (Nadaljevanje na 2. strani.)

NOVI MEZDNI SPORAZUM

Ze zadnjic smo v glavnih poteh obelezili nove osnovne mezde in plače, ki veljajo od 1. junija t. l. za delavce in nameščenice v industrijski panogi v smislu novega sporazuma, ki je bil kočno sklenjen pred desetimi dnevi. Dopornilno navajamo v naslednjem še nekatere podrobne podatke.

Osnovne mezde in plače

Tabele mezd in plač so bile sestavljene tako, da so se zvišale osnovne mezde in plače iz pogodbe z dne 13. dec. 1946, kolikor je bil nanje prenešen del draginjskih doklad. Zvišale so se v starosti nad 20 let dnevno pri moških za 104 (pri ženskih za 72,80 lire), v starosti od 18 do 20 let za 93,60 (72,80), v starosti od 16 do 18 let za 72,80 (62,40) in pod 16 leti pri moških in ženskah za 52 lir.

Nadalje so se uveljavila naslednja odstotna razmerja med posameznimi kategorijami delavcev: navadni ročni delavec 100%, posebni 108,5%, kvalificirani delavec 115, specializirani 127,5%. Uradnik III. skupine B 100, III. skupine A 119, II. skupine 165, I. skupine 218. V grafični, papirni stroki, za stavce pri dnevnikih, za kinematografske delavce in nameščenice se na enakih osnovah sestavijo posebne tabele.

Draginjske doklade

Draginjske doklade za dvomesečje junij - julij 1947 so bile izračunane na osnovi dnevnih 200 lir, ki je bila prilagojena srednjemu indeksu cen življenjskih potrebščin v dobi julij - september 1946. Ta osnova se je povišala v sorazmerju s povišanim srednjim indeksom cen za dvomesečje april-

maj 1947, kakor ga je postavil Tržaški odbor za preučevanje cen življenjskih potrebščin, za 2,35 krat, odštet pa ji je bil oni del, ki je bil vključen v osnovne mezde in plače moškega delavca v starosti nad 20 let (104 lire). Na ta način je bila dosežena v omenjenem primeru draginjska doklada po 366 lir na dan. Le-ta se je za ostale primere uveljavila po naslednjih odstotkih: moški v starosti nad 20 let 100% (ženske 87% ali 318,20 lire), v starosti od 18 do 20 let 95% (70%), v starosti od 16 do 18 let 75% (63%), pod 16 leti pri moških in ženskah po 50%.

Priznan je bil še poseben dodatek 58 lir pri moških v starosti nad 20 let (pri vseh ostalih pa za odgovarjajoče odstotke manj), ki pa se zmanjša, če se izkaže, da bi celotna draginjska doklada presejala aritmetično srednjo draginjsko doklado, kakor so jo priznali v Turinu, Milanu in Genovi.

Akordno delo

Kar se tiče odškodnine za akordno delo, se ta poviša takole: Če je prejšnja odškodnina znašala 30% osnovne mezde, n. pr. pri osnovni mezdi 29,50 lir na uro 9,85 lire, bi znašala po novi pogodbi pri osnovni mezdi 44,45 lire na uro 13,34, računata pa se dejansko le 90% tega zneska, torej 12 lir. Če je prejšnja odškodnina za akordno delo znašala 60% osnovne mezde, znaša odslej 50%.

Pogajanja za novo ureditev vajenskih delovnih odnosov se nadaljujejo. Isto velja v zadevi kolektivnih in individualnih odpustov z dela. Nameščenec III. skupine A in B v starosti nad 18 let se prizna posebna dodatna doklada po 900 lir na mesec.

V posameznih strokah

Na zgoraj obeleženih osnovah so bile določene mimo mezd v kovinarski in tekstilni industriji ter uradniških plač in doklad, ki smo zadržali o njih poročali, posebne tabele za posamezne stroke. Za kovinarsko stroko že zadnjic objavljene osnovne mezde veljajo v celoti tudi v lesni, slaščičarski, kemijski industriji ter v tovarnah električnih žarnic. V teh strokah so določene za žene osnovne mezde po 31,20 lire v I. skupini, 29,35 v II., po 27,05 v III. za mladoletne posebne ročne delavce v starosti od 18 do 20 let, po 33,95 (navadne ročne delavce po 32,25), v starosti od 16 do 18 let po 33,55 (30,95), pod 16 leti po 25,20 (23,20 lire), za mladoletne žene pa glede na enaka starostna razdobja v drugi skupini po 24,70, 23,50 odnosno 18,20, v tretji pa po 23,45, 22,15, odnosno 17,30 lire. Za vajence so bile v omenjenih strokah določene osnovne mezde v prvem letu zaključitve pri starosti pod 16 leti na 12,40, od 16 do 18 let na 15, od 18 do 20 let na 17,60, nad 20 leti na 18,90, v drugem letu zaposlitve na 15,35, odnosno 17,95, 20,65 in 21,85, v tretjem letu pri starosti od 16 do 18 let na 22,40, od 18 do 20 let na 25, nad 20 leti na 26,30, v četrtem letu zaposlitve pa na 26,80, odnosno 29,40 in 30,70 lire. Mezde šoferjev, bolničarjev, voznikov, služiteljev, čuvajev, gasilcev, vratarjev in stražarjev v teh kategorijah smo že zadnjic objavili.

Kamnoseki

V kamnoseški stroki prejema tehniško osebje: klesarji po 58,95, specializirani delavci po 48,40, kvalificirani 43,75, posebni ročni delavci 41,25, navadni 38; pomožno osebje: kovači, mizarji, mehaniki, zidarji po 49,30 na uro, šoferji in ostali pa enako kakor v gornjih strokah.

V pralnicah, likalnicah in barvarnah prejema specializirani delavci po 49,30 (ženske 32,50), kvalificirani 41,75 (29,40), posebni ročni delavci 39,30 (27,70), navadni 36,20 (25,60) lire na uro. Nameščenke v poslovalnicah v starosti pod 16 leti po 871 v prvem letu zaposlitve, 1151 v drugem letu, v starosti od 16 do 18 let po 933,40 v prvem letu, po 1.213,40 v drugem letu.

V starosti nad 18 leti po 1554,80 lire na teden; pomožno osebje pa

enake mezde kakor v kovinarski stroki.

V industriji vina, likerjev, mezd, testenin, piva, sladu, ledu in sodavice prejema naslednje osnovne mezde: produkcijski delavci, specializirani po 47,65, kvalificirani po 43,10, posebni ročni delavci po 40,65, navadni po 37,40, delavke v prvi skupini 30,30, v drugi po 28,40, v tretji pa 26,20; pomožno osebje za vzdrževanje naprav enako kakor v kovinarski stroki. Tehniško usposobljeni šoferji po 2,402 liri na teden, ostali šoferji po 2,310, bolničarji po 2,402, vozniki po 2,130, skladišni delavci in služitelji po 1,965, čuvaji 2,178, gasilci, stražarji in vratarji po 2,224 lir.

Promet

V podjetjih, ki obratujejo na račun železnice ter pri prevoznikih odpadkov prejema posebni ročni delavci po 40,55, navadni 37,55, šoferji po 2,487 na teden, služitelji po 2,022, pri avtoprevoznikih podjetjih šoferji po 2,487, motoristi in ostalo progovno osebje po 2,300, služitelji po 2,022, čuvaji po 2,177, stražarji in vratarji po 2,224, pomožno osebje v delavnicah pa enako kakor produkcijski delavci v pivovarnah.

V tramvajski službi prejema na progi specializirani vozniki in delavci v delavnicah po 51, kvalificirani vozniki in kondukterji ter kvalificirani delavniški delavci po 46, posebni ročni delavci po 43,40, navadni po 40 lir na uro.

V oblačilni stroki

V oblačilni stroki prejema naslednje (delavke v oklepajih): v serijski izdelavi specializirani 47,65 (33,30), kvalificirani 43,10 (30,35), navadni — (26,20); v izdelavi po meri 54,55 (38,35), 50,05 (35,05), odnosno 40,95 (28,65); drugi delavci in pomožno tedensko plačano osebje enako kakor v kovinarski stroki; vajenci (vajenke v oklepajih) pa v prvem polletju v starosti pod 16 leti po 12,75 (10,90), od 16 do 18 let 15,35 (12,80), od 18 do 20 let 17,95, (13,50), nad 20 leti 19,25 (—), v drugem polletju po 15,85 (13,05), 18,45 (14,35), 21,05 (15,65), odno-

no 22,35 (—), v tretjem po 18,95 (15,25), 21,55 (16,55), 24,15 (17,85) odnosno 25,45 (—), v četrtem po 22,05 (17,40), 24,65 (18,70), (20), odnosno 28,55 (—), v petem po — (19,60), 27,75 (20,90), 30,25 (22,25), odnosno 31,65 (—), v šestem pa po — (21,75), 30,85 (23,05), 33,45 (24,35) odnosno 34,75 (—), lire.

V tovarni jute

V tovarni jute prejema končno naslednje mezde (ženske v oklepajih) specializirani delavci A 51,65 (39,15), B 44,75 (32,15), kvalificirani I. stopnje 39,75 (30,15),

Taka je zapadna demokracija

Kolonom in polovinarjem vsiljujejo stari jarem

Kolonstvo in polovinarstvo ter druge take ustanove v gospodarskih odnosih med velikimi posestniki in množicami kmečkih ljudi, ki zemljo obdelujejo, so dediščina feudalizma in tlačanstva. Celo cela vrsta kapitalističnih držav jih je odpravila. Le v tistih, ki se njih vlade prav ta čas soperijo z »demokratskim« perjem in farizejsko zavijajo oči vpricho degeneriranih zajedavskih pivavk kmečkega ljudstva, glavnih stebrov najbolj črne reakcije, v Italiji, Spaniji in Portugalski se je ohranila do naših dni ta najhujša, najbolj ponižujoča oblika izkoriščanja evropskega delovnega šloveka.

Na Primorskem je še za časa strohnelega avstrijskega imperija tostran Soče zlepa nismo več poznali. Bila je zasluga fašizma, da so jo presadili na slovenska tla, v Istro in celo na Vipavsko ter vse tja do Snežnika. Pognali so stotine naših kmetov na boben, človeka so postavili nazaj za sužnja zemlje in njenih novih gospodarjev. In če jim s svojimi žulji ni prisluzil ne le polovice pridelka, marveč z obdelovalnimi stroški vred še nekaj težkih procentov čez, so ga pognali iz hiše njegovih dedov.

De Gasperijevi piškavi procenti

Tako se je pregaral primorski polovinar s fašističnim kolonskim »paktom« iz leta 1934, do vojne in z največjimi krvavimi žrtvami preko nje do svoje politične osvoboditve in agrarne reforme, ki je zanj leta 1945, zlasti na področju od Soče do Trsta pomenila razbremenitev v datjavah gospodarjem za polovico dotodanjih.

Izkoriščevalci so se potuhnili in čakali dve leti, da je pariška konferenca Spodnje Posočje prisodila Italiji, slovenski obmorski Kras in Istro ločila od Jugoslavije. De Gasperi, njih politični voditelj, je rešil vprašanje za Italijo čisto po njihovih vidikih, Italijanska vlada je izdala 27. maja t. l. odločbo, s katero je določila povsem v smislu fašistične ureditve iz leta 1934 pravice zemljiških veleposestnikov do 47% pridelka. Nobenega govora o kakih agrarnih reformi, marveč 3 piškavi procenti, ki si jih misli zemljiška gospoda povsem po zleđu predsednika svoje zveze inž. Brunnerja s prevalitvijo obdelovalnih stroškov na polovinarje in terjatvami za zadnja leta bogato nadomestiti.

Na Tržaškem ozemlju, kjer zasledbena oblast v znamenju največjih načel zapadne demokracije zvesto posnema vse, kar je bilo musulinijsko fašističnega in degasperijskega črnega, naj bi ne bilo nič drugače. Prav te dni so razširili odločitev, ki naj bi veljala v Italiji, z 21. julijem tudi na cono A in torej tudi na del tega našega ozemlja.

Mar mislijo s tem ovreči agrarno reformo, ki si jo je ljudstvo priborilo v tržaški Istri in ki ne pomeni nič drugega kakor skromno obnovo one pravice, ki je veljala zanj še pred nekaj desetletji. Vse-

navadni 38,50 (28,10), ročni delavci 36 (26,60); delavke pri vmesnih stopnjah dela še po 28,55 odnosno 28,95 lire; v skupinah, za katere ni potrebna posebna učna doba, pa v starosti od 14 do 16 let kvalificirani I. stopnje 28,80 (24,75), II. stopnje 27,85 (23,60), navadni 26,95 (22,50), ročni 25,20 (21,30), v starosti od 16 do 18 let navadni 30,80 (25,30), ročni 28,80 (23,95); kurjači A in pomožni specializirani delavci 54,80, kurjači B in pomožni kvalificirani delavci 51,65, pomočniki 40,70; nestalni: šoferji 46,30 na uro, vratarji in čuvaji po dnevi 43,30, nočni čuvaji 46,30, bolničarke 39; drugi taki delavci (delavke v oklepajih) v starosti nad 18 let 41,05 (30,05), do 16 do 18 let 32,85 (26,85), pod 16 leti pa po 25,40 (22,75) lire.

kakor pred fašizmom, ki sta tudi Anglija in Amerika poslali v borbo proti njemu milijone svojih sil — do njegovga uničenja.

Inž. Brunner diktira

Toda zemljiška gospoda, ki si je te dni pomela roke ob fašističnem ukrepu najnovejšega datuma, se je zmotila. De Gasperijev ukrep predstavlja dejansko le nekak načrt nove pogodbe in tudi izrecno določa, da bo veljal pravno na onih posestvih, kjer se bo izvedel. Torej ni obvezen za vsa posestva. In če bi ga veleposestniki s pomočjo advokatov in civilne policije hoteli vsiliti ljudem, bi bilo to nasilje v nasprotju z vsemi sindikalnimi načeli. Kakšne so njih namere, kaže vrsta krivic, ki so jih v zadnjem času prizadejali polovinarjem in kolonom na Spodnjem Posočju. Od ljudstva terjajo vse zaostanke datatev pod 50%; inž. Brunner je svoje kolone sleparsko opeharil za izkupičke ene četrtnine pridelkov, ki si jih upravičeno prisvajajo, a so do rešitve spora o novih odstotkih svojih datatev pristali na to, da se vinkulirajo. Capelletti je s pomočjo poslušne okrajne zemljiške komisije, (v kateri zastopata kolonske interese le 2 izmed 5 članov), svojim kolonom celo odpovedal pogodbo, jih z drugimi besedami pregnal z zemlje in z doma.

Koloni imajo svoje orožje

Obdelovalci zemlje so ponovno pokazali dobro voljo in pripravljenost, da se v sindikalnem okviru pogode z gospodarji. V glavnem bi pristal celo na 40% datatev, toda inž. Brunner je v svoji črni zakrknjenosti še veleposestnikom zagrozil, da bo vrgel iz veleposestniške organizacije vsakogar, ki bi se že samo pogajal na taki osnovi.

Koloni pa imajo svoje orožje, ki se je že ponovno sijajno obneslo in to je njih trdna enotnost in skupnost. Od nje ne smejo odstopiti niti za ped. Spricho nje jim ne bo mogel nihče vsiliti nesprejemljiva bremena ne jih pognati na cesto. In v tej njih enotnosti jih bo močno podprlo tudi vse ostalo delovno ljudstvo.

Kulturna prireditvev italijanskih delavcev v Beogradu

V Beogradu deluje med italijanskim delavstvom prosvetni klub "Montes". V dvorani Doma kulture je pred kratkim priredil prireditve, ki so se je poleg italijanskih delavcev in njihovih družin udeležili tudi zastopniki centralnega odbora Enotnih sindikatov Jugoslavije. Dvorana je bila slavnostno okrašena s slikami Stalina, Tita, Togliattija, z delavsko, jugoslovansko in tržaško zastavo in velikim transparentom z napisom "Živelo bratstvo narodov!". Delegat italijanskih delavcev Abrami, ki je gostom iz Italije sporočil pozdrave za delavce v conji A in Italijanski republiki Poudaril je pri tem, da jim naj sporoče, da uživajo Italijani v Beogradu in vsej Jugoslaviji popolno demokratično enakost kakor vsi pripadniki vseh drugih

Videz in resnica

brezposelnosti pada kupna moč delovnega ljudstva. Treba je torej to mrtvo bogastvo nekam spečati. Za to je najbolj prikladna Evropa, ta obubožena, lačna, raztrgana in razdejana zemlja. Njo, ki je gospodarski stiski, je najlaže nategniti. Da ti bolje pojasnim: Njo je najlaže mogoče spraviti pod njihovo (ameriško) oblast. Takšno je njih ljubezen do nas. Temu pravimo mi kramarska ljubezen.

»Saj je povsod tako«, je vztrajal prvi.

»To pa ti dam prav, samo pristavi ti moral, povsod tam, kjer se na oblasti kapitalistični kralji. To ko bi bilo prav. So pa dežele, kjer takih mogotcev ni več, in tam je drugače. Tam je tako, kot je prav u delovne ljudi. Zato pa se je Molotov na tej konferenci uprl v ameriškem načrtu o pomoči Evropi. Upri se je zato, da bi evropske države ne zgubile svoje gospodarsko-politične samostojnosti, da bi jim ameriški milijarderji ne narokovali, kaj smejo in ne smejo proizvajati, ter bi ne uvažali v Evropo namesto moke, orodja in strojev, kakšen prah proti mrčesom, ki jih tod ni. To bi pomenilo poseči v neodvisnost (suverenost) teh držav. Takšna je resnica, vse ostalo pa laž ali samo videnje.

Se se je med njimi razpletal pogovor okrog tega vprašanja in končno sem mogel razbrati prve, dasi še rahle podtalne propagande, ki si prizadeva, da bi vrgla krivdo v zadevi pariškega sestanka treh na SZ, češ da je ona proti sporazumu in sodelovanju, proti pomoči Evropi, ker bi rada pahnila evropske narode v še večjo mizerijo in tako zrevolucionirala. Naše zavedno ljudstvo to njih satanško nakano dobro razume, kar sem razbral iz besed ondotnega domočina:

»Vsaka država mora ravnati kol dobro gospodar, ki želi dobro sebi in svojim otrokom. Če ga zadene nesreča in nima pričakovati od nikoder izdatne pomoči, zavira r kave, stisne pas in dela s svojimi lastnimi močmi. Teško je to, a najboljše zdravilo. Tudi vsaka država, če res upravlja svojo zemljo v interesu svojih delovnih državljanov, mora računati s svojimi napori, s svojimi močmi in ukrepi. Tako ravnajo Rusija, Poljska, Českoslovaška, Jugoslavija in druge demokratično urejene države.«

Ljudje že razlikujejo videz in laž od resnice, kar je velik napredek. Sovražniki ljudstva resnico zatajujejo in potvarjajo. Tudi o pariški konferenci za obnovo Evrope povedo samo to, kar jim prija. Zato ne omenja Molotovljeva predloga, ki se bistveno razlikuje od francosko-angleškega, (ki ščiti ameriške interese). Ne povedo, da je Molotov predlagal ustanovitev odbora za sodelovanje, sestavljenega iz zastopnikov - SZ, Francije, Anglije in nekaterih drugih evropskih držav. Po tem načrtu bi bila izključena možnost vmesavanja držav in notranje zadeve mlih držav in načrt pa ni bil sprejet, ker je protinameri dolarske »pomoci«, katere resnični namen je prodiranje v evropske dežele, podreditev njih gospodarstva in izigravanje ene proti drugi ali — razkol.

narodnosti v Jugoslaviji. Sledil je sijajen koncert, ki sta ga izvedla orkestra italijanskih delavcev in beogradskega radija.

ZARADI MEZDNEGA SPORA

z obrtniki so brivci in frizerji v terek pred petnajstimi dnevi nastopil stavko, ki se je razširila na večino brivskih in frizerjskih salonov. Stavka je potekala v glavnem disciplinirano. Do konca tedna je cela vrsta obrtnikov odnehala od svojega odklonilnega stališča. Tedaj so se brivci, ki so stavkali dotlej iz solidarnosti s frizerji, vrnili na delo. Znaten del frizerjev pa je s stavko nadaljeval. Brivci in ostali frizerji so jih podprli na ta način, da so jim odstopili 5% svojih prejemkov. Stavka se nadaljuje.

Kdaj bo konec tlake

na „Svobodnem“ tržaškem ozemlju

Skozi mala stenska vrata, ki bi jih človek v prvem hipu niti ne opazil, če bi nanje ne bila pritrjena tablica z napisom: Kmetiški sindikat, pridemo v preprosto sobo, kjer dela pri svoji pisalni mizi tajnik tovariš Mario. Zivahno razpravlja s strankami, ki pridejo iz bližnje in daljne tržaške okolice, da ga prosijo za nasvet v tej ali oni zadevi, ki se vrta okoli malega kmečkega človeka in na prilike, ki ga ustvarjajo, mu prebegne preko lica tisti upravičeni srd, ki ga nosi v sebi kot grenko usedlino težke krivice, ki je pet in dvajset let trla našega kmeta in je dve leti po vojni še ni konca. Tak je Mario, dober in preprost, kot so dobri in preprosti kmečki ljudje, ki cenijo in spoštujejo tistega, ki čuti z njimi, in sovražijo vsakogar, ki zanje nima srca.

Dva, kjer jih je bilo prej 120

Nehote sem se ozrla po njegovem uradu in pogled mi je obstal na stenskih policah. »Kaj gledaš?« je pretrgal njegov vprašujoči glas je mojo nedokončano misel, ki je plula mimo aktov na boljunsko stran, kjer ni vodovoda ne za ljudi ne za zemljo. »Pri nas ni razkošnih uradov, ne cele trope uradnikov in vse delo opraviva z mojim pomočnikom sama. Pod fašizmom je bilo za to, kar delava mlada, sto dvajset ljudi, ki so jih morali kmetje plačevati, za so tonili v brezdelju in se zadirali nanje, če jih niso ogovorili v italijanščini.«

»Saj res, povej mi, kako je bilo prav za prav s sindikalno organizacijo in z našimi kmeti za časa Italije?«

»Pod fašizmom ni bilo tako kot sedaj, ko so vsi kmetje združeni v Enotnih sindikatih. Srednji in mali posestniki ter poljvarji, mezarji, kakor jim pravimo, so bili v Zvezi malih poljedelcev; vrtnarji, poljedelci delavci in najemniki pa so bili v fašističnem sindikatu kmetiških delavcev. Tako so ločili malega kmeta, delavca na svoji neznatni zemlji, od poljskega delavca, med katerima ni bistvene razlike, ker živita oba od svojega dela, zato da bi cepili njune sile in jih tako tem laže podredili izkoriščanju. Ista stvar se pojavlja tudi danes. Ker jim ni po volji

kmečka strnjnost, ki pomeni moč in uspeh v vsaki borbi, pravijo v svoji zahrbtni logiki, da bi morali biti mali kmetje v organizaciji delodajalcev.

Ko so bile dajatve dvojne: v denarju in pršutih

Sindikati za časa fašizma ni bil nič drugega, kakor eden izmed davčnih vijakov. Vpisnina je bila obvezna in članarino so izterjali skupaj z davki. Poleg teh zapisanih dajatev pa so bile še druge, ki niso zabeležene v nobeni knjigi. Prihajale so v pisarne fašističnih

tlachani, ki rabotajo le za golo življenje. Ali na bodočem Tržaškem ozemlju ne bo mogoče najti zanje pomoči, ki bi jih dejansko oprostila najemniških okov?«

»Našla bi se z agrarno reformo, ki bi jo bilo treba dosledno izvesti po načelu: Zemljo tistemu, ki jo obdeluje, ne pa ljudem, ki nimajo z njo nobenega stika in imajo sto drugih dohodkov. S tem pa še ne bi bilo rešeno naše kmetijsko vprašanje. Kmeta bi morali gmotno podpreti, da bi zboljšali pridelek in gojili le tiste rastline, ki resnično uspevajo v našem podnebnju in na naših tleh. Poleg vsega pa je nujno pogozdovanje, ker

TRŽASKI OTROCI NA POČITNICAH NA GORENJSKEM

sindikalskih funkcionarjev v obliki pršutov, klobas, masla, jaje in drugih slanih dobrot. Prišli so pa ti ljudje iz Italije, odirali našega kmeta in ga pestili za vsako stvar, poleg tega pa živeli od znoja njegovih žuljev. ZVU ni videla gorja, ki so ga prizadejali našim ljudem in jih je priznala s prikritim računom, da bi jih v ugodnem trenutku še nadalje obesila za vrat slovenskemu kopaču. Toda za takšne račune je danes mnogo prepozno in preveč grenkih izkušenj je vmes, da bi jih kdaj premostili. Poleg tega imajo svoj enotni sindikat, v katerega ne vstopajo na podlagi ukaza, temveč iz lastne volje in zavesti, da je v slogi moč delovnega človeka.«

Ko je prekinil pripovedovanje in brskal po svojih spisih, da bi mi nekaj pokazal, sem se spomnila na svetoivanskega kolona, ki je s težkim vzdihom izpovedal bridko resnico, da, če ne bi bilo Enotnih sindikatov, bi jih bogati tržaški trgovci že zdavnaj pregnali z njihove zemlje.

Tržaške najemnine

na osnovi furlanske pšenice

»Iščem spis, ki ga je poslal svojemu najemniku, kmetu Jerinčiču in Pucalovich. Nečedna zadeva, ki se ti upira do dna. Se prej ti moram seveda povedati o ukazu ZVU št. 141, s katerim pooblašča veleposestnike, da lahko povišajo najemnine, tako da bi bila dvajset do petnajstkrat večja od prejšnje. To povišanje utemeljuje s povišanjem cen pšenici, ki je sedaj v prosti prodaji in je porasla od 1700 lir na 4500 lir za sto. Enotni sindikati so se temu vseskozi krivenemu in neosnovanemu ukazu uprli, ker najemnine pri nas ni mogoče računati po ceni pšenice iz enostavnega razloga, ker je ne pridelujejo in terja vrtnarstvo, ki je glavna panoga našega kmetijskega gospodarstva, mnogo več truda in stroškov. V naprednih državah stremijo za tem, kako bi kmetu olajšali delo in mu pomagali, da bi iz zemlje čim več dobil, pri nas pa hočejo kmeta gospodarsko popolnoma uničiti. Tržaška občina jim neče dati na trgu prostora, kjer bi lahko vnovčili svoje prihode brez prekupčevalskih pijavk, ki prodajajo trikrat dražje to, kar so pol ure prej kupili. Bili so nečestitci dnevi, ko je bilo mnogo zehbase solate celih sto lir, medtem

ko so prodajali niti uro nato isto solato po sto lir kilogram.«

Primer inž. Pucalovicha

Iz mape je izlekel Pucalovichovo pismo.

»Kot podjetnik si je za časa fašizma napravil denar. Sestdeset velikih hiš ima v mestu, v Zavljah in Miljah dvanajst kolonov in nekaj kolonov še v Furlaniji, pa pravi, da nima od časa živeti. Med tiste spada, ki zahtevajo poleg polovičnega pridelka še najemnine. V svojem pismu grozi kmetu Jerinčiču, da mu odpove in zarubi vino in živino, če ne plača vseh zaostankov od 1944. leta do danes. Kako naj jih revež plača, če pa so mu Nemci porušili hišo in uničili vrt. Iz zemlje, ki ni mogla obrodit, ni kje vzeti, kar bi moral vedeti tudi gospod Pucalovich. Slučen je primer z »Aziendo agricola comunale«, ki upravlja neko premoženje tržaške občine. A tu nam bo morda uspelo, da zboljšamo položaj poljvarjev, ki je tako težak, da mu niti v Italiji ni primere.«

Kar si mi povedal, priča, da so naši kmetje veliki reveži in mnogi izmed njih pravi srednjeveški

Pot skozi življenje

Uršula in Katra sta sestri. Ze nad dvajset let bivata v brlogu, ki mu hišni gospodar pravi stanovanje. Sicer pa so si bivališča v ulici Capitelli in po bližnjih ulicah na levo in desno podobna kakor jajce jajcu. S stopnišča vodijo steklena vrata naravnost v kuhinjo. Zarjaveli tečajji rezko škripajo in prav nič ni treba zvonca, da bi najavil tuja. Iz belih ploščic zložen štedilnik je ves razpokan od starosti. V kotu se maje preperela miza. Nekoč je bila morda rdeče pobarvana kakor oba stola, ki sta prislonsjena k njej. Sedaj je barva do kraja obledela in zdrgnjena. Na starinski kredenci je ležalo nekaj kosov nepomite posode; okrog nje so rojile muhe. Zoprno je zaudarjalo po vlagi in plesnobi.

V kotu se je nekaj zganilo. Stara ženica, morda okrog 70 let, se je skušala dvigniti s klopiče in se je odzvala. Gledala me je nezaupno in vprašujoče, kot bi hotela reči: Kako pa si ti zašel sem in kaj hočeš?

»Jaz sem.«

»Pred nekaj dnevi je bila pri vas policija, ali ne?«

»Policija?« Ceprav stara, se je tokrat ženska naglo dvignila in me natančneje premotrila. Glas se ji je tresel od razburjenja: »Ali ste tudi vi s policije?«

Kadar doma ni dovolj kruha

Pomiril sem jo in stopila sva v sobo. Dve starinski postelji, zakrpana rdeča odeja, temnorjava omara in temna skrinja. Skozi edino okno so silile vame očrnele stene z one strani ozkega dvorišča. Tudi tam so bila podobna okna in vsa zastrta s perilom, ki se je sušilo.

Uršula in Katra sta bili doma s Paga. Davno je že tega, kar sta šli od doma, še pred prvo svetovno vojno. Prevelika je bila družina in premalo zemlje, da bi jih redila vse. Zato sta se odpravili na Reko služiti. Z Reke ju je nekaj let pozneje pot zanesla v Trst. Dokler sta mogli, sta hodili po hišah kot postrežnici. Vedno sta bivali v starem mestu. Semkaj sta se preselili, ko so njuno prejšnje stanovanje za mestnim magistratom podrli, da bi zgradili nove hiše.

je zemlja preveč tenčinasta in se vsiplje kakor skozi rešeto skozi skalnate razpokline ter izginja v njih, da je je vsako leto manj. Angleži so dobro začeli, a njihova zamisel je bila brezplodna, ker so šli milijoni, namenjeni za uspešno pogozdovanje, v druge svrhe in se niti 10% zasajenih dreves ni prijelo. Družba Infortit je prevzela pogozdovanje le zato, da bi se z njim okoristila. Naši kmetje bodo postopno zboljšali svoj položaj, ko jim bo to omogočeno. V tesni povezanosti s tržaškimi delavci se bodo prebili tudi do življenja, ki ga bo vredno živeti.

Samsa Mara

PROTEST PROTI ARETACIJAM TRŽAŠKIH ANTIFAŠISTOV

Aretacija antifašistov, ki so bili izvršene v poslednjih tednih, so izzvale med tržaškimi prebivalstvom odločen odpor. Okupacijski oblasti je bil predložen cel niz ostrih protestnih pism in resolucij. V ponedeljek pred devetimi dnevi je izbruhnila po vseh tovarnah in delavnicah protestna stavka, ki je trajala pol ure.

Dan za dnem

PRI SINDIKALNIH VOLITVAH so dosegli v tovarni za konserviranje rib Ligure-Triestina ES dve mesti v tovarniškem odboru in tri delegate za skupščino stroke, DZ eno mesto v odboru in enega delegata, v tovarni Nettuno ES tri v odboru in 4 delegate, DZ 2 v odboru in 2 delegata, v prehranjevalni in mešani stroki ES 3, DZ pa 1 delegata.

STAVKA PRI ZELCU. V podjetju Zelco-Locatelli je izbruhnila v četrtek, 17. julija stavka, ker delodajalca delavcem še vedno nista izplačala zimske doklade in sta nameravala nekaj delavcev, med njimi tudi člane tovarniškega odbora, odpustiti z dela. Stavka je trajala dva dni.

ZARADI PREDUJMA na povišanje mezd, ki bi ga morali delodajalci v smislu prejšnjega spo-

razuma izplačati delavcem, a tega do zadnjih dni niso storili, je delavstvo pri Acegatu nastopilo protestno stavko. V času stavke ni prišlo nikjer do incidentov.

ZE DRUGA SKUPINA OTROK tržaških in okoliških delavcev je 23. julija odpotovala v Slovenijo na počitnice. Bilo jih je 300. Razmešeni so bili v Smledniku pri Kranju, kjer ostanejo do srede avgusta. Manjša skupina tržaških otrok je krenila istega dne v Hruševje v postojnskem okraju. Dolej se je zbralo v počitniških kolonijah na Slovenskem že nad 1100 tržaških otrok.

PRI TVRDKI SKABAR je delavstvo stavkalo dva dni, ker je delodajalec nameraval svojevoljno odpustiti z dela nekega delavca.

vanje! Zenski sta zavpili od strahu in se stisnili v kot za mizo. Policija je iskala. Na sredi poda so zmetali kup cunj iz omare. Policijski komisar je pokazal na skrinjo: »Odprite tudi to!«

»Gospod komisar, samo svoje stvari imava tam notri. Svoj živ dan nisva nikomur ničesar ukradli.«

»Odprite!« Policaj je potegnil iz skrinje oguljeno usnjato torbo. Katra je planila k njemu in mu jo iztrgala iz rok. »Ne, to ne. Pustite, to je naše. To so naši krvavi žulji.«

»Kaj je v torbi? Pokažite!«

»Ne, ne odpre!«

»Pred hišo se je zbrala gruča radovednih sosedov, ki so živahno ugibali o dogodku. Policija je naložila obe ženski na voz in ju odpeljala.

V zaporu na stara leta

Na glavnem stanu policije so Katro iztrgali torbico iz rok in potem so obe zaprli v klet. Čakali sta eno uro, dve. Nikogar ni bilo. Čas se je vlekel v brezkončnost. Sele proti večeru so ju odpeljali pred komisarja na zaslišanje.

Na njegovih mizi je ležala njuna torbica. Komisar jo je odprl in pokazal na šop bankovcev v njej: »Odkod imata toliko denarja?«

»Prislužili sva si ga z delom in pritrjali sva si ga od ust. Ze tri leta trdo delava in hraniva. Za starost in bolezen morava kaj imeti in za pokop, je pojasnila Urša.

»Zakaj pa držite toliko denarja doma? Tu je vendar 270 tisoč lir. Lahko bi vaju kdo okradel. Lahko bi vas tudi obdolžili tatvine.«

»Tatvine?«

»Tako je. Tudi mi smo vas sumili, dokler nismo prijeli pravega tatu. Sedaj pa lahko gresta domov.«

»In naš denar?«

»Vrnita se jutri zjutraj. Vložili ga bomo v hranilnico!« Pomeril ju je od nog do glave in pristavil »Vidve bi se pa tudi lahko malo bolj spodobno oblekli. Prvo je obleka in hrana. Potem šele mislita na bolezen in smrt!«

Zenici sta v strahu prikimali in oddrsali iz sobe.

Ko sta se naslednjega dne vračali domov s hranilno knjižico v torbici, se juna je odvalil težek kamen s srca. Policaji so jima vrnili denar in tudi tatovi ju niso okradli.

I. M.

Goriške blagodatni

De Degasperijeve demokracije

Izkoriščanje najemne delovne sile je v Gorici poglavje zase. Cela vrsta je v Gorici srednjih in manjših podjetij, ki izkoriščajo na stotine delavk kakor jih nikjer na Primorskem in tudi v Trstju ne. Na stotine teh delavk prihaja jutro za jutrom z dežele in tudi iz daljnih vasi v Gorico na delo, ki ž njim dobesedno komaj zaslužijo kos kruha.

Zadnjič je goriški tehnik »L'ora dei lavoratori« objavil pismo, ki so mu ga poslale delavke, zaposlene v tekstilni tovarni Brun-

schweiler-Moser. V njem pravijo: Okrog 80 delavk je prisiljeno delati ves dan ob nezgodni vročini, ki jo še povečujejo pekoči žarki, ki se lomijo med stroje od stekel na oknih delavnice. Stare in mlade z muko strežejo tkalnim strojem in barvarskim kotlom. Njih trpljenje zlepa nikomur ni znano, kdor pa zanj ve, molči. Toda med delavkami vlada stalno težko vzdušje nezadovoljstva, ki jim vsak terek, ko jim izplačujejo njih beraške mezde, živo odseva z obrazov.

Pri dekletih, ki še niso dopolnili 20 let starosti, znašajo mezde po 4 lire na uro in draginske doklade po 17.60 lire na dan. Mar si s temi pičlimi 50 lirami na dan lahko kupijo 5 dkg sira? In kako naj ž njimi marsikatera vzdržuje poleg sebe morda še svojo mater ali otroka?

Nič niso na boljšem niti starejše delavke. V tovarni služijo nekatere že po 7 ali 8 let, pa prejemajo osnovno mezdo po 10 lir na uro in odgovarjajoče draginske doklade.

Res so v Italiji pred kratkim sklenili novo mezdno pogodbo, toda uprava podjetja prav do danes ni niti z mezinem mignila, da bi kakor koli uveljavila njene določbe. Kakor vedno je ostala tudi ta pogodba na papirju.

Drobne novice

ODKUP KROMPIRJA. Na Vipavskem je sklenilo doslej že okrog 20 kmetov pogodbe z nabavjalnimi zadrugami o odprodaji svojih prostih presežkov krompirja, ki ga je okrog 20 stotov. Odprodali bodo tudi nad 15 st. svojih prostih presežkov koruze. Kmečka obdelovalna zadruga v Vipavi pa bo odprodala. Naprozi 200 st. prostih presežkov krompirja in 100 st. koruze.

V ISTRJI je nad 40.000 ha golečav in nad 50.000 ha zemljiše, ki jih ogrožajo hudourniki. Te dni potuje po deželi več strokovnjakov, ki preučujejo možnosti, da bi vsa to zemljo oteli uničevalnim naravnim silam.

ZADRUŽNO POSLOVALNO ZVEZO so ustanovili v Hrpeljah-Kozini za vse naproze v sezanskem okraju. Zveza bo najela 50 milijonov posojila za svoje poslovanje. Sklepala bo dobavne pogodbe neposredno s tovarnami in tako zagotovila potrošnikom blago po najugodnejših pogojih. Odkupovala bo tudi vse kmečke pridelke in skrbela za obči dvig zadrugištva.

VINSKA RAZSTAVA v Komnu je v polni meri uspeša. Sodelovalo je 110 razstavljalcev iz 34 kraških in vipavskih vasi v glavnem s tremi vrstami naših vin, s teranom, belim vipavcem in rulandcem. Najboljše ocene so se glasile na 36 do 38 točk. Nadpovprečno oceno je doseglo 58 vzorcev, a tudi vsi ostali so bili označeni za dobre. Razstavo si je ogledalo nad 5000 ljudi.

KROMPIR je letos povsod po Tržaškem ozemlju prav dobro obrodil, vendar pa so kraji, kjer so ga pričakovali še več. Tako ga je bilo malo v Dekanih, to pa zaradi vremenskih neprilic. Vendar ga bo dovolj za prodajo in se bodo ljudje dobro okoristili z 32 lirami za vsak kilogram, kakor jim ga bo plačevala Gospodarska zadruga.

Kobilice (zlasti rjave vrste *Calliptamus italicus*) povzročajo v dolini Mirne kakor drugod po zapadni in jugozapadni Istri vsako leto veliko škodo. Samo v Mirenski dolini so zavzele področje 600 ha zemlje. Največ škode je bilo letos prizadejane detelji, pašnikom, fižolu in obče vrtinam. S prostovoljnimi delom se je kmečko ljudstvo pod vodstvom strokovnjaka iz Zagreba letos z znatnim uspehom borilo proti tej nadlegi. V ostalem je zemlja dobro rodila in je posebno bogata letina žita in čebule. Pa tudi koruza zelo dobro kaže.

PESKANJE

Zlepa ni živega bitja, ki mu apno ne bi bilo nujno potrebno; tako važno je za sestavo in obstoj živalstva in rastlin. Clovek ali žival ima brez njega slabo okostje. Najvidnejši dokaz za to so prašiči. Kalcij rabijo v medicini v veliki meri in na vse načine. Vsem so znane n. pr. injekcije kalcija proti pljučnim boleznim. Kakor v živalstvu je kalcij neobhodno potreben tudi rastlinam.

Ni ga kmeta, ki tega ne bi vedel. Vsi govore o kisljih tleh, kjer ne uspevajo ne koruza ne druge rastline. Če pa ima clovek odprte oči, bo kmalu spoznal, kako trta dobro uspeva ob zidovju, kako trava najbolje raste ob cestnem jarku, kako je tik ob stezi vse goste male deteljice. Marsikateri kajzar, ki nima gnoja, nabira blato v obcestnih jarkih in ga vozi na svojo njivico. Pametnejši kmetje se kar

potegujejo za ostanke apnenic in trosijo prah iz njih po travnikih. Nič ni posebnega ne nenavadnega v vsem tem. V cestnem blatu je apno, ki so ga namlela kolesa vozov, po stezah je droben apnenčast prah, ki smo ga nanosili s čevlji nanje, s starega zidovja odpada omet, ki je v njem apno, v obcestni jarek se steka ob deževju beli pesek s ceste, ki je v njem prav tako apno. Zemlji, ki ga nima, moramo tudi sami preskrbeti z dodatno množino apna.

Na Hrvaškem so kmetje že pred 30 leti po naključju našli enostaven način za to. Neki kmet je vozil poln voz apnenega peska domov, da bi gradil. Ob sosednji njivi pa se mu je voz prevrnil. Vsega peska ni mogel pobrati in spraviti na voz. Ostalo ga je še nekaj na njivi. Nekaj mesecev pozneje je bila koruza, ki so jo tam

Povračilo prispevkov za partizane v Bujščini

Finančni odsek bujskega ljudskega odbora je objavil, da bodo povrnjeni v okraju vsi prispevki v blagu, ki so jih v času osvobodilne borbe zbrali za partizanske oddelke. Poplačano bo tudi vse rekvirirano blago, delno celo po višjih cenah, kakor so sedaj v veljavi. Vsi prizadeti naj priložijo v ta namen odseku bone, ki so jim bili izstavljeni za prispevano ali rekvirirano blago. Občudovanje sta zbudili med bujskim prebivalstvom vasi Butori in Vrnjak, ki štejeta skupno okrog 25 družin in sta v času borbe sami vzdrževali kar več sto partizanov. Sedaj sta se odrekli sleherni odškodnini ter sta jo namenili obči obnovi.

Na sploviščih piranskega Sv. Justa

Delovni kolektiv v ladjedelnici Sv. Justa je slavil pred dnevi novo delovno zmago. Splovil je v morje veliko tovorno ladjo, ki ima nosilnost 750 ton in ki jo je zgradil iz slavanskega in bosanskega lesa za reško »Svobodno Jadransko plovo«. Presegel je pri tem delovno normo za 200% in več. Ladja je dolga 50 m, široka 8.5, visoka 5.2. Njen motor, ki ga bodo montirali nanjo na Reki, bo raz-

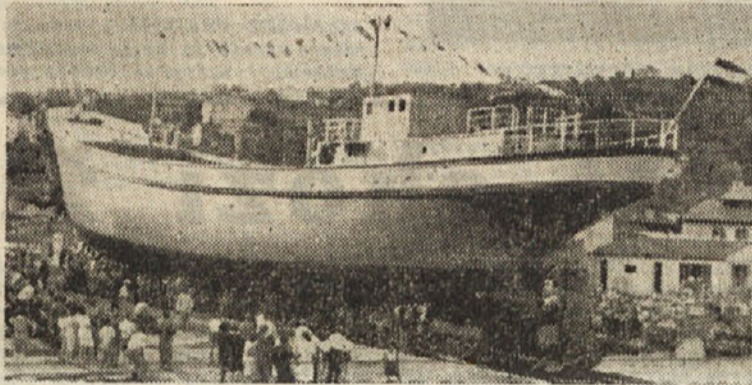
Za obnovo v Koprščini

V okviru trimesečnega tekmovanja za obnovo koprškega in bujskega okraja je ljudska oblast prispevala že težke milijone. Poročali smo že o načrtih za ta obnovitvena dela v posameznih krajih v tržaški Istri. Samo za Koper je bilo določenih 24 milijonov, ki bodo ž njimi zgradili tržnico, popravili in uredili bolnišnico, položili nove in očistili stare kanale, porušili zapore in zgradili Dijaški dom.

Tudi okrajna sindikalna komisija je obravnavala na svoji seji ta vprašanja in pozvala koprsko delavstvo k sodelovanju. Po njenih načrtih bosta delavstvo in nameštvenstvo prispevala za obnovo v

Kopru malone 1 milijon lir, delavci svoj zaslužek za dve uri dela na teden, nameštenci pa 4% svojih mesečnih plač. Tako bodo zbrali v tovarni konserv De Langlade 100.000 lir, pri Jaksetiču 33.500, pri Marzariju 33.600, pri Schnablu 32.800, pri Boru 28.000, v ribiški zadrugi 70.000, v čevljarški zadrugi 10.500, v elektrotehniškem podjetju 21.000, med vodovodnimi in melioracijskimi delavci 40.000, na cestni tehniški bazi 76.000, v okrajni gospodarski zadrugi 71.000, pri okrajnem ljudskem odboru 39.000, pri personalnem odseku tega odbora 27.000, pri odseku za socialno skrbstvo 7000, pri finančnem odseku 19.200, pri notranjem 36.000, pri Preradu 52.000, pri Gospodarski in Istrski banki 17.000, pri Enotnih sindikatih 9600. V mizarskem podjetju Stil bodo delavci prostovoljno izdelali okvire za določeno število oken, v mizarski zadrugi pa poleg tega še vrsto vrat in oken cele vrste obnovljenih hiš.

**DELA VCI
KMETJE
RAZUMNIKI**
vaša dolžnost je, da
se vsi udeležite
sindikalskih volitev

PO TREH LETIH

Minila so dobra tri leta, odkar so nacistični okupatorji požgali in do tal porušili Gabrovico, uničili njenih 51 posestev. V zadnjem letu borbe je v ljudeh dozorela velika zamisel, ki je bila tudi edina rešilna. Ko je bila dežela osvobojena, se je vsa vas združila v skupno kmečko obdelovalno zadrugo. Pričela se je nova borba za obnovo, ki kaže sedaj svoje prve uspehe. Položeni so gospodarski temelji novega zadrugišnega razvoja kmečkega kolektiva, ki šteje okrog 130 ljudi, ki bodo imeli v bližnjih letih novo naselje sredi svojih polj in nove gospodarske naprave.

Poleg zasilne obnove sedem starih hiš so si doslej zgradili velik hlev, ki mu bodo priključeni mlekarna, hladilnica in silosi za krmo, shramba za orodje, kuhinja za prašiče in druge naprave. V hlevu bo prostora za več sto glav živine in

za 50 prašičev. Gradbena dela se pospešeno nadaljujejo in v kratkem bosta prišli na pomoč še dve mladinski brigadi. Do konca leta nameravajo dograditi veliki hlev s pritklinami do kraja, poleg tega pa še štiri stanovanjske hiše nove gabrovske vasi.

Gabrovčani delajo po načrtu. Za to skrbi njih odbor, ki je v njem 8 ljudi. Vsak teden se sestaja in ukrepa o delu v naslednjem tednu. Splošni načrt je bil za letos izdelan že v januarju. In ga bodo presegli. Letos redijo Gabrovčani 20 telet, 5 volov in 24 prašičev. Prekopali so 5 ha zapuščenega pašnika in jih zasadili s krompirjem, ki je zelo dobro obrodil. Na skupnem zemlji so posadili 15.000 sadik glavnatga zelja. Dobro obeta sadno drevje in prav tako koruza in vinograd.

Petletka v rovinjskem zavodu za kosno tuberkulozo

Na polotoku na severni strani Rovinjskega zaliva je urejen v poslopju nekdanjega mornariškega okrevališča novi zvezni zavod za kosno tuberkulozo. V Jugoslaviji je več takih sanatorijev. V največjem izmed njih je prostora za 250 bolnikov, v rovinjskem pa za 500. Bolniki so večinoma Istrani. Ker rabi mnogo bolnikov sočne in morske kopeli, nameravajo zgraditi poleg sanatorija ob morju 21 nizkih stavb iz duraluminija v razdalji nekaj metrov ob obale. Prav te dni so bile prve take stavbe že zgrajene.

V okviru petletke pa nameravajo vprašanje zavoda rešiti po vse drugačnih merilih. Leta 1951. bo v njem prostora za 3000 bolnikov. V ta namen bodo poleg dosedanjega velikega poslopja zgradili še 7 velikih modernih stavb. Število bolniškega osebja se bo povečalo od 300 na 1000. Zanj bodo zgradili posebno stanovanjsko kolonijo v bližini zavoda. Poleg zavoda bodo zgradili tudi še posebno občo bolnišnico s 4 paviljoni, med katerimi bo eden za otroške, drugi za kužne bolezni. Vsa zdravstvena naselbina bo dobila svojo posebno elektrarno, skupno centralo za ogrevanje, vodovod in vod tople vode.

Vse načrte so pripravili zavodni

zdravniki pod vodstvom generalnega ravnatelja dr. Bogdana Breclja in ministrstva za zdravstvo v Ljubljani.

Stavka v Tržiču

Delavstvo Luzzattijeve rafinerije olja v Tržiču stavka že 13 dni. Mezdni spor je nastal spriču nemogočih razmer, ki vladajo v tej tovarni. Podjetje še zmeral noče priznati delavstvu mezd, kakor jih določa nova mezdna pogodba, ne razvrstiti delavstva po skupinah, ki o njih pogodba prav tako govori, in tudi noče vzpostaviti s tovarniškim odborom takih odnošajev, kakor pritičejo dejanskim ustvarjalcem njegovih dobičkov.

V resnici so vladale v tovarni čisto posebne razmere. Delavci so spriču krivične nižje kvalifikacije in drugih okoliščin vse do zadnjega prejeli komaj po 15 do 16 tisoč lir mesečno, med tem ko zaslužijo delavci v drugih tržičkih podjetjih v enakih okoliščinah dvakrat toliko.

Delavstvo iz vse soseske se je takoj solidariziralo s stavkajočimi tovariši. Pretekli terek so imeli zborovanje, na katerem so sklenili, da jih z vso odločnostjo moralno in gmotno podpro.

v globino. Voda pa, ki se iz globine dviga na površje tal, ga vrača na površje. Ker je izpiranje zmeraj močnejše kakor vračanje, mora v gornji plasti zemlje nastati časoma primanjkljaj, ki se pojavi predvsem v pomanjkanju apna v gornjih plasteh tal. Razumljivo je, da apna rpi manjkuje še bolj, kjer ni niti apnenčeve podlage.

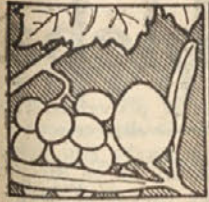
Kako spoznamo kislta, na apnu reyna tla?

Znamenje kisljih tal so rastline, ki tam uspevajo ali pa tudi ne. Na kisljih tleh rastejo praproto, vresje, jelša, breza, robida, kostanj, mah. Slabo pa uspevajo detelja, koruza, fižol, sadno drevje, posebno trta in sliva. Zemlja brez apna kar požira hlevski gnoj, težko prenaša sušo, po nalivih nastaja na njej skorja, ki ob suši popoka. Taka zemlja je lahko rumenica ali črnica ali pa tudi rdeča kraška ilovna zemlja, ki jo je težko obdelati, ki se, pri oranju spriemlje v kepe, ki še težje razpadajo.

Apno redko zemljo veže, težko ilovico rahlja. Apno ovira izpiranje hranljivih snovi iz tal, skrbi za prehrano rastlin, pripravila hraniva in pospešuje razvoj bakterij v tleh, kar je rastlinam vse od kraja koristno. Peskanje pomeni uspešno borbo proti suši, celo izdatnejšo od samega namakanja, borbo proti slabi plodnosti in kisllosti ornic in livad, borbo proti izpiranju gnoja iz tal. Ker se apnenec rad topi, ga lahko podlagamo rastlinam brez vsakih kemičnih primesi.

Dejansko imajo v Kordunu že svoje izkušnje. »Več je vredno peskati oral zemlje, kakor kupiti dva.« Prav v zadnji vojni je Kordun, ki je prvi pred 30 leti trpel glad in pomanjkanje, prehranil ne le sebe, marveč tudi svojo narodno osvobodilno vojsko in še begunec ter okoliške kraje. Poleg tega pa je bil še večkrat požgan in uničen.

(Dalje prihodnjic)

Naša gruda

Kmetijski svetovalec št. 4

Kako bomo preživili Kmetijski opravki živino preko zime v avgustu

Poljedelstvo

Nikdar ne bo zadosti priporočil za plitvo oranje strnišč. Mnogi naši kmetovalci so še gluhi za ta nasvet. Takoj po žetvi oranje le tista strnišča, ki jih nameravajo zasejati. Zdi se mi, da sploh ni treba razlagati pomena vlage v zemlji. Z oranjem strnišč takoj po žetvi zrahljamo površino zemlje in na ta način preprečimo izhlapevanje vlage iz zemlje, obenem pa zemlja laže upija novo vlagu; (preorana zemlja izkoristi tudi manjši dež, zbiti zemlji pa ne koristi nič večja ploha). Končno uničujemo z oranjem strnišč plevel in razne škodljive rastline.

Ponekod je navada, da odvezemajo v tem mesecu koruznični metlico (odsekavajo vrhove nad storži) in tudi del listja. To je škodljivo, ker odvezemamo rastlini na ta način del hrane, kar se potem odraža pri pridelku. Le ko vlasaste klasne niže že ovenejo, lahko »cimamo« koruzo. V žitnicah uničujemo žitne škodljivce.

Izrujimo in sežigajmo snetliva koruzna srebila! Ob mlatvi odbirajmo najlepše in najboljše snope za seme!

Zgodnji krompir, namenjen za seme, naj dozorj na njivi! Zadnji čas je za setev repe, ajde in kapusa.

Vinogradništvo

V tem mesecu bo začelo zoreti grozdje. V vinogradu ni posebnega dela razen rahlega okopavanja in pletja. Uničujemo povsod plevel, ker odžira rastlinam dragoceno vlagu in hranilne snovi! Odstranimo divje pogankje na cepljenkah, toda pazimo, da jih preveč ne očistimo! Uničujemo grozdnega molja z raztopino tobačnega izvlečka! Metuljčke lovimo ponoči na ta način, da postavimo v vinograde svetilke in poleg njih posodo (krožnike) z vodo. Metuljček leta okoli svetilke in utone v vodi na krožniku.

Sadjarstvo

Listne uši zatiramo s tobačnim izvlečkom ali pa z raztopino kvasijevih trsk. Gosenice in ličinke pa z arzenati. Na črešnjah objeda listje v tem času pedic in ličinka črešnjeve ose. Oba škodljivca uspešno uničujemo s škropljenjem z 1% raztopino svinčenega arzenata. Zgodnje sadje pravilno obirajmo in sortirajmo, da si pridobimo tržišče!

Travnništvo

To leto bo huda s krmo. Travniki so zelo izčrpani. V tem mesecu sejemo rdečo deteljo. Če hočemo rešiti problem krme na našem ozemlju, pripravimo čim več umetnih travnikov! Problem krme bo rešen s setvijo lucerne, detelje in drugih krmilnih rastlin. Preorjimo izčrpana deteljišča in njive, zasejane z lucerno! Gnojimo umetne in navadne travnike s tomaževo žlindro, kalijevo soljo in pepelom!

Vrtnarstvo

V poletni vročini je najbolj prikladen čas za zatiranje raznega plevela. Sejmo povrtine, ki se lahko razvijajo do jeseni in odporne proti mrazu! Motovilec je zelo cenjena in donosna povrtina. Sejemo ga od avgusta do oktobra. Na 100 kv. m porabimo 10 dkg semena. Tudi sladka repa mora imeti določen prostor v našem vrtu (na 100 kv. m 10 dkg). Ob koncu avgusta sejemo v presadne lehe zelje, vrzoto, cikorijo, zimsko glavno solato (3 gr na kv. m). Oktobra meseca presadimo te rastline v zavetne lehe. Avgusta meseca sejemo špinat, peso, peteršilj in fižol za stročje. Presajamo čebulček (luk), endivijo, zeleno, cvetačo in jagode. Greddice namakajmo vedno v večernih urah, ko se zemlja ohladi! Tako preprečimo prekomerno izhlapevanje dragocene vlage. Skrbno pobirajmo zrelo seme razne zelenjave! Zrelo čebulo in česen hranimo v suhem prostoru!

Kletarstvo

Zračimo kleti in razkužimo jih z apnenim mlekom! Če se v kleti razvije plesen zaradi vlage, razkužimo klet z žveplom! Pripravljajmo posodo in orodje za trgatve!

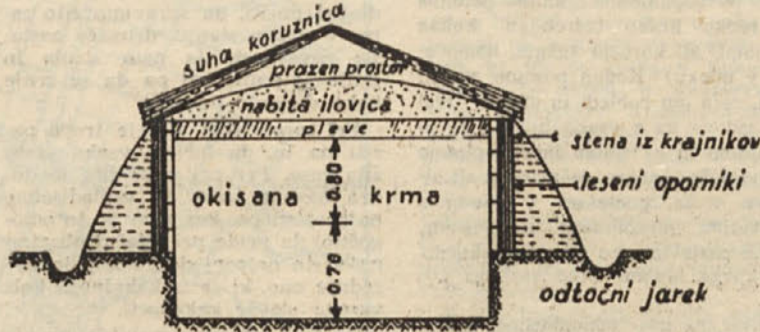
Čebelarstvo

Bodimo previdni pri trčanju meda. Iztrčane sate vtaknimo takoj nazaj v medišče! Ko se neha paša, trčaj vedno v zaprtim prostoru, da ne pride do ropanja, če dosepejo čebele do razne posode, v kateri so ostanki medu! V veliki vročini zasenči panje! Čebele naj imajo pri čebelnjaku vedno dovolj vode! Kdor vozi čebele na pašo, naj bo pri prevozu zelo previden!

Dr. F. Juriševič

znatno boljše od slame. Posebno koruzno listje, ki vsebuje na pr. 4 krat več beljakovin kakor slama in tudi dokaj rudninskih snovi. Potemtakem se ne sme več dogajati,

mogoče misliti brez kisle krme. Kisanje krme ni tako težavna in zapletena stvar. Preprost način kisanja krme v tako zvanih »silosnih jamah« si lahko privoščijo sedaj že

Prikaz preproste jame za kisanje krme

da bi ostajala na njivi, dokler kmet ne konča svojih jesenskih opravkov. Taka koruznica seveda ni nič prida. Velika vloga bo pri prehrani živine letos odigrala setev koruze za zeleno krmo. Nič ne smemo odlašati. Takoj po žetvi preorjimo strnišča in sejmo — pitnik!

Napredne živinorejce si že ni več

vsak količkaj napreden kmet. Najbolj prikladna rastlina za kisanje je ravno zelena koruza, ki jo zrežemo na 1,5 cm dolžine. Primesamo ji suho koruznico, repno in pesno listje, zeleno travo (otavo), ki jo včasih zaradi deževnega jesenskega vremena ne moremo posušiti.

Dalje prihodnjič
Dr. Juriševič

Kaj nam je ukreniti?

Kako naj si kmet pomaga iz te hude zadrege? Vsi dobro vemo, da bi hotel vsak kmet prekrmiti svojo živino, tudi če bi morala trpeti še tako veliko pomanjkanje, misleč, da bo prihodnje leto boljše. V mnogih primerih to ne bo mogoče. Preslaba, stara, neplodovita živina mora v kritičnih momentih iz hleva, posebno če je zaradi nje ogrožena dobra plemenska živina. Prav to moramo rešiti v prvi vrsti, pa čeprav bi morala stradati tudi ta. Ni rečeno, da mora vsa živina, ki je je moremo prekrmiti, pod nož, v zakol. Nekaj živine bo mogoče oddati v rejo, kjer pomanjkanje sena ni tako občutno in kjer nimajo preveč živine. Sosed bo lahko pomagal sosedu, vas vasi, toda najbolj zanesljivo sredstvo je, da kmet izkoristi razna krmila, do katerih lahko pride, da si pomaga tudi s kisanjem krme v silosih.

Pri nas lahko nadomestijo seno: slama, listje z raznega drevja (frondel), korenje, plevel, koruznica, stročje (grahovo in fižolovo), trne rozge, žir, bukov žir, divji kostanj, sadne in vinske tropine.

Slama — rezanica

Slama je zelo znana in važna krma, posebno za delovno in nezaposeljeno živino. Zaradi velike množice celuloze (vlaknin), ki jo vsebuje, je več ali manj težko prebavljiva. To nevspešnost delno ali docela odpravimo na ta način, da slamo režemo (rezanica). Koliko slame živina pogazi, ker je preveč naenkrat namečemo v jasli! Kar se tiče slame, si moramo zapomniti dve stvari: Slame letos v nobenem primeru ne smemo porabiti za steljo, ker bi to pomenilo veliko potratu, in lahko rečemo, sploh škodo. Slame ne smemo pokladati nepripravljene. Vselej jo moramo zrezati s slamoreznicco ali tudi z roko. Za konje režemo slamo na 2 cm, za krave na 3, za ovce na 1,5 cm dolžine. Vsako slamo, tudi tako najslabše kakovosti, predelamo v prav dobro krmo, če jo pripravimo pravilno. Oparimo jo z vročo vodo in ji dodamo nekaj otrobov, tropin, korenja ali drugih močnih krmil, ki jih imamo dovolj na razpolago. Krmiti govedo s samimi močnimi krmili ni varno ne donosno. Pravilno je, koruznica, frondel in v primeru najhujšega pomanjkanja tudi žaganje prav lahko nadomestijo seno srednje kakovosti.

Koruznica — pitnik

Velik pomen bo imela letos za prehrano goveje živine koruznica. Pravočasno shranjena in dobro posušena je po svoji hranilnosti

Nekaj napak pri krmljenju prašičev

Radovedno je gruča vaščanov opazovala ravnokar pripeljane puške.

»Iz Slavonije smo jih dobili«, je zatrjeval o vsem obveščeni možiček.

»Kosmat pa je, kosmat, pa ga bom ostrigla«, je pristavila šaljiva gospodinja.

»Pa niso prav nič izbirični, vse jim prav pride; in če ni drugega, slastno hlatajo po travni«, se je vmešal še voznik, ki je bil na sejm.

»Seveda, saj do zdaj morda še niso pokusili kuhane hrane«, je presodil kmet. In kmetica je še pristavila:

»Pa ga bom že priučila naših navad. Čreves si ne bo kvaril s samo surovino.«

Zanimivo se je sūkal ta pogovor. Mnogo je bilo v njem pravnega, a tudi mnogo napačnega. Najrazličnejša so bila mnenja o pravilnem polaganju krme. Nič ne bo odveč, če kratko opišemo nekaj značilnosti o najustreznejši prehrani v naši domači prašičji reji

Več surove krme

Pri hranjenju domače živine delamo pri nas gotovo največ napak pri prašičih. Glavna napaka je na splošno v tem, da polagamo prašiču preveč kuhane krme, čeprav bi jo z večjo koristjo uporabili surovo in da to kuhano pripravljamo preveč vodeno.

Ni samo naključje, da povzročata kužni boleznici rdečica in nalezljiva ohromelost pri prašičih več škode, kakor vse druge nalezljive bolezni pri ostalih vrstah domače živine. Medtem ko dobijo druge domače živali hrano v surovem stanju in s tem tudi dovolj vitaminov, so prašiči prisiljeni uživati prekuhanu in s tem v veliki večini nevitaminsko hrano. Pomanjkanje vitaminov v telesu živali slabi njihovo odpornost proti vsem vrstam nalezljivih boleznici. Živali dobijo vitamine s hrano. Zato je razumljivo, da so prašiči preobčutljivi ne samo za omenjeni boleznici, temveč tudi za druge bolezni, ki se rade pojavljajo v razvojni dobi.

Zato bodo morali naši prašičerjci bolj paziti pri izbiri krmil za prašiče. Ravnotako bodo mo-

rali spremeniti način, kako se pripravljajo krmila za prašičjo hrano.

Nekaj o prebavi

Pri tem moramo imeti pred očmi poseben stroj prašičjih prebavnih organov. Prašiči že v gobcu hrane ne zmeljejo dovolj. Ker je želodec enostaven in črevesje sorazmerno kratko, prašiči ne morejo izkoristiti vsako hrano tako kot konji in govedo. Zato je potrebna izbira krmil in zato je potrebno ta krmila pripraviti tako, da bodo kot hrana čim bolj izkoriščena.

Naša krmila

Izmed zelene krme, kakor trave, kopriv, solate, raznih detelj, zelja itd. imata največ hranilnih snovi rdeča detelja in lucerna. Vsa zelena trava naj se poklada prašičem sveže nakošena. Rdeča detelja in lucerna sta razen na beljakovinah bogati tudi na rudninskih snoveh in vitaminih. Zato sta neobhodno potrebni kot krma prašičem v razvojni dobi ter plemenskim in doječim svinjam. Pri nas ni v navadi, da bi svinje puščali na pašnike, čeprav bi bilo to koristno. Zato naj se zelena hrana iz gošpodarskih razlogov poklada v korita sesekljana. Buče naj se pokladajo v surovem stanju kot dodatek drugi krmil. Korenje in pesu pokladajmo prašičem dušeni v brzoparilnikih skupaj z vodo.

Krompir

Krompir je pri nas glavno krmilo zlasti jeseni, ko se prične pitanje prašičev. To krmilo je bogatejše na hranljivih snoveh kot prej imenovana. Ima jih 25%, od tega približno 20% škroba. Reven je na beljakovinah in rudninskih snoveh ter vitaminih. Ker prašiči ne marajo preveč surovega krompirja in lahko nastopijo zastrupljenja pri krmljenju s surovim krompirjem, moramo prašiče krmiti s kuhanim krompirjem. Vodo, v kateri smo kuhali krompir, moramo odliči. Bolje je krompir pariti v brzoparilniku. Za kuhanje odbirajmo samo zdrav in dozorel krompir, ki ga operimo!

Otrobi, ječmen in oves so prikladna krmila v razvojni dobi, ko-

ruza pa najboljše krmilo za pitanje prašičev. Žita pripravimo kot zdrob, da jih prašiči glede na ustroj njihovih prebavnih organov bolje izkoristijo. Pri nas bomo žita krmili samo kot dodatek k drugi krmil ter bomo žitni zdrob primesali kuhanemu korenju, pesi ali krompirju.

Kako krmijo drugod

Glede načina krmljenja naj omenimo, kako krmijo prašiče rejci v nekaterih predelih Jugoslavije. Prašiči dobijo hrano zjutraj in zvečer. Čez dan so mladi prašiči na paši. Prašiči, ki jih pitajo, kakor tudi mladi prašiči, ki grejo na pašo, dobijo zelena krmila, predvsem deteljo. Zjutraj in zvečer dobijo prašiči gost otrobji močnik ter ječmenov ali ovsen zdrob. Prašiči, ki jih pitajo, dobijo gosto zmes koruznega šrota. Te obroke pripravijo tako, da otrobe ali zdrob namočijo 12 ur pred krmljenjem (torej zjutraj za večerni obrok in zvečer za jutranji obrok naslednjega dne). Ko so ga pospravili, dobijo prašiči v korita čisto vodo kot napoj.

Prašiče zgodaj zrele pasme (berkširi, jorkširi in križanci) začno pitati pri teži 60 do 80 kg, ko so približno 8 do 10 mesecev stari. Zgodaj zrele pasme dosežejo pri 14 do 16 mesecih povprečno 180 do 200 kg. V omenjenih krajih prašiči nikoli ne dobe kuhane krme.

Približno tak način krmljenja bi svetoval tudi našem rejcem. Dve glavni napaki sta torej pri krmljenju prašičev: da krmo kuhamo in da jo pokladamo v preveč tekoči obliki.

Uvoženi prašiči so drugače navajeni

Na vse to še posebej opozarjamo vse tiste, ki so letos kupili prašiče, uvožene iz Jugoslavije. Svetujemo jim, naj svoje prašiče krmijo čim bolj mogoče s surovo hrano in na način, ki so ga bili prašiči vajeni doma. Če bodo tako ravnali, ne bodo razočarani.

S takšnim krmljenjem pa naj začno čimprej tudi rejci domačih prašičev. Prav kmalu bodo spredeli, da je koristen.

Napake in boleznini vina Od snopa do hleba

Pri največji pažnji se v kletarstvu včasih zgodi, da se nam vino pokvari ali da zbolí. Res je: Doktor imamo nizko temperaturo v kletih, je to manj nevarno, posebno kar se tiče boleznini. V zimskem času se boleznini skoraj nikdar ne pojavljajo, ker je v kletih nizka temperatura, ki ni ugodna za razvoj raznih glivic. Drugače je poleti. V južnih krajih, kjer je zelo toplo, po 20 do 30 stopinj C in še več v senci, se dvigne toplota v kletih tudi do 20 in več stopenj. Ta temperatura je zelo povoljna za razvoj glivic, ki nam vino pokvari. V kletih, kjer hranimo vino, temperatura ne bi smela biti nikdar višja od 12 stopinj. V naših primitivnih kletih, ki so bolj podobne slabim shrambam kakor kletem, kjer zunanja toplota vpliva na prostore in jih osreva, vina skoraj ni mogoče ohraniti zdravega.

Kaj je bolezen in kaj napaka

Naši vinogradniki mečejo boleznini in napake vina vse v en koš. Toda med njimi so razlike.

Napake vina so n. pr. duh po plesni, duh ali okus po strohnelem lesu, po suhem lesu, po petroleju, žveplu, modri galici, po zemlji itd. Tako vino ni bolno, ker se v njem ni izpremenila nobena sestavina. Vino ima samo poseben, neprijeten duh ali okus, ki ga je dobilo po določenih stvareh, ki so prišle z njim v dotiko.

Boleznini pa v vinu spreminjajo eno njegovih sestavin. Tako se n. pr. pri zavrelci uničijo beljakovine in barva, pri ciklu pa alkohol.

V naslednjem bomo opisali samo nekatere napake in boleznini vina, ki se pogosto pojavljajo prav ob tem času.

Kako odpravimo plesen v vinu

Okus po plesni dobi vino največkrat po plesnivem sodu. Ker je tako vino zelo zoprnega okusa, sploh ni porabno za potrošnje. Popravimo ga takole: Preskrbimo si za vsak hl plesnivega vina po pol litra najfinejšega oljčnega olja. Nato si pripravimo popolnoma zdrav in čist sod, ki naj bo tako velik, da bo v njem prostora za vse plesnivo vino. Sod moramo zažveplati. Nato vlijemo vsaj tretjino plesnivega vina. Polovico olja, ki je bilo določeno za ta sod (če n. pr. drži 6 hl, potrebujemo 3 litre olja in od tega vzamemo pol-drug liter), natočimo v posebno brento, dodamo 10 do 15 l plesnivega vina. Tedaj vzamemo drugo časa močno mešamo, da dobi vino belkasto barvo. Na to zlijemo vse skupaj v sod, v katerega smo že prej natočili do ene tretjine plesnivega vina. Vino in olje v sodu moramo spet dobre pol ure močno mešati s čisto leseno palico ali kolon. Ko smo vse dobro premešali, določimo v sod drugo tretjino plesnivega vina. Tedaj vzememo drugo polovico pripravljene olja, mu primešamo ponovno 10 do 15 litrov plesnivega vina, kakor smo že prvič naredili, dobro zmešamo, zlijemo v sod in tudi v njem vse skupaj spet precej časa mešamo, kakor smo gori navedli. Nato napolnimo sod z ostalim plesnivim vinom do vrha. Spet je treba vse skupaj dobre pol ure mešati. Če bi bil sod prevelik, tako da v njem ne bi mogli dobro zmešati, odtakamo na pipi in isto vino spet nalivamo v sod toliko časa, dokler ne dožene-mo, da je olje z vinom dobro zmešano. Potem sod zamašimo in ga pustimo pri miru. Drugi dan moramo isto vino spet zmešati in to ponavljamo zaporedno 4 do 5 dni. Potem pustimo vino popolnoma pri miru 6 do 8 dni. V tem času se bo olje počasi oddaljilo od vina in splavalo na površje. Po osmih dneh moramo olje vzeti iz sode. To napravimo tako, da stavimo skozi veko v sod lijak z dolgo cevjo (če takega nimamo, lahko vzamemo gumasto cev), tako da sega skozi olje (olje je na vrhu) v vino. Skozi lijak vlivamo v sod počasi nekaj litrov zdravega vina. Olje se počasi dviga in izteče skozi veko iz sode. Vino toliko časa dodajamo, da izteče iz sode vse olje. Tako olje ima zelo močen duh po ples-

ni in ga lahko uporabimo za mazanje strojev. Vina ne smemo vlivati kar na olje, ker bi se to spet pomešalo z vinom v sodu. Dobro je, da se na ta način popravljenno vino pretoči v zdrav in žveplan sod.

Če vino nima prav močnega duha po plesni, zadostuje, da vzamemo kos platna, ki ga prirežemo v obliki dolgega in ostrega trikotu. Plat-

no namočimo v oljčnem olju, ga pritrdimo na dolgo palico, ki jo porinemo s platnom vred v sod. Po 4 do 5 dneh pokusimo vino, da-li je izgubilo duh. Če ima še okus po plesni, to ponovimo, dokler ga ne izgubi. Nato vino pretočimo v zdrav, čist in zažveplan sod.

(Dalje prihodnjič.)
J. Gortan

O SKOPLJENJU nekaterih domačih živali

O skopljenju nekaterih domačih živali nimajo še vsi naši kmetovalci jasnih pojmov. Zato se bomo dotaknili dveh vprašanj, ki se nam zdita precej zanimivi za našo domačo živinorejo. Najprej nekaj o skopljenju svinj.

Pri svinjah

Skopljenje svinj je pri nas v navadi. Posebno svinje manj zlahtnih pasem moramo skopiti, ker nam v dobi pitanja preveč nagajajo in povsajujejo stroške prehrane. Primitivne domače svinje (posebno hrvatske), imajo zelo buren spolni nagon. Ko se taka svinja buka, preneha žreči, se vzpenja na stene in vrata svinjaka in skuša na vse načine pobegniti. Na prostem je nemirna, ne išče hrane, ampak skače po drugih svinjah in jih moti pri jedu. Pri zlahtnejših svinjah je nagon mirnejši. Gonitev pri nekaterih svinjah ne opazimo (tj. njih pojatev) ali pa je sploh ni. Imamo pa zopet primere, ko preko leta pri svinjah ne opazimo nobenih znakov gorkote, v jeseni pa se pri dobri hrani naenkrat pojavi spolni nagon v povečani meri. Ako imaš tako svinjo, so težave in le z večjim trudom in stroški jo boš izpital. Kdor vsako leto kupuje po 1 ali 2 svinji za svojo uporabo, mu svetujem, da jih da v letnih mesecih (junij - avgust) skopiti, ker ne ve, v kakšni obliki se bo pri svinjah jeseni pojavil spolni nagon. Pred skopljenjem moramo svinjo izstradati.

Kako ravnamo

Vsaj 24 ur pred operacijo ji ne pokladajmo nobene hrane. Čiste vode ji lahko damo, kolikor hočemo. Vodi dodajmo še pest grenke soli. Po končani operaciji ne dajamo svinji takoj polno korito krme, naj prve tri dni raje pošteno strada. Dajamo ji samo redkih pomij v majhnih množinah, 2-3 krat dnevno. Četrty dan malo povečamo obroke hrane in vsak naslednji dan dodamo nekaj več, tako da pride rezanka osmega dne na svoje običajne obroke.

Vedno dobro premislimo, komu bomo zaupali rezanje svinje. Operacija ni brez nevarnosti in večkrat ostanejo po njej nezaželene posledice, posebno če jo izvrši nespretna in nerazkužena roka. Mogoče bomo v bližnji bodočnosti porabljali za pomiritev spolnega nagona samo še injekcije novega preparata, ki ga imenujejo »prolan«, tako da svinje rezati sploh ne bo treba. Ko bodo izdelovali prolan v večjih množinah, bomo poskuse nadaljevali in če se bodo obnesli, bo to važen korak naprej v naši živinoreji.

Drugo vprašanje, ki ga hočemo na kratko obravnavati, je skopljenje domačih petelinov (kopunjenje).

Pri petelinih

Kopunjenje petelinov so pri nas na kmetih žal že skoraj popolnoma opustili. Naših starih mater, ki so znale kopuniti, ni več, mlajši ženski svet po vaseh pa se za te stvari pre malo zanima. Tako dobi družina za praznik na mizo mesto tolstega kopuna samo žilavega petelina. Vsakemu našemu delovnemu človeku bi bila kopunja pečenka v zimskih mesecih prav dobrodošla.

Peteline kopunimo v starosti od 2 do 3 mesecev. Pred kopunjenjem izstradamo žival; 24 do 36 ur ji ne damo nobene krme. Prvi in drugi

dan po kopunjenju hranimo petelina z redko hrano (zdrobljen, kuhan krompir ali koruzni žganci, namočeni v mleku). Kopun postane miren, len, roža mu pabeldi in uvne. Žival je zadovoljna z vsako hrano. Če jo zapremo in jo trikrat dnevno pitamo z mešanico koruze, ječmenove ali ajdve meke, pomešane v mleku s kuhanim, zdrobljenim krompirjem, lahko postavimo po 14 dneh okusno pečenega koruznega pred vsakega kmeta.

Stvar ni tako malenkostna, kakor bi si kdo na prvi pogled mislil. O tem nas prepriča že nekaj števil. Raunajmo, da dosega samo v Slovenstem letni prirastek petelinov okrog 600 tisoč glav. Ako bi s kopunjenjem pridobili pri vsakem petelinu — pri isti množini hrane — samo po pol kilograma na teži, bi se letna produkcija perutnine zvišala nad 3000 stotov, za 30 vagonov v vrednosti nad 10 milijonov lir. Nedvomno bi to občutno vplivalo ne samo na domače, marveč na obče narodno gospodarstvo.

S čim gnojimo strniščni ajdi

Ajdo sejemo navadno po požetem žitu. Znano je, da žito zemljo zelo izrabljuje in zato moramo ajdi gnojiti, ako hočemo, da bomo imeli dober pridelek. S čim naj gnojimo?

Ajda ima kratko življenje, ker je v približno sto dneh posejana in tudi že požeta. Umevno je, da mora omenjenih 100 dni dobro izrabiti in v tej dobi izčrpati iz zemlje vse, karabi za tvorbo slame in zrnja.

Znano je tudi, da mora domači hlevski gnoj, posebno ako ni docela dozorel prebiti v zemlji daljšo dobo, preden se v toliko spremeni, da je goden za hranivo rastlinskim koreninam. Slab gnoj ne more dati ajdi ničesar. Ko postane za ajdo uporaben, bi morala ajda že zaključiti dobo svojega življenja. Vsak kmetovalec, ki seje ajdo, bi moral skrbno paziti, da je ne seje na sveži hlevski gnoj. Zato pogojimo izdatno navadno oni rastlini, ki raste na njivi pred ajdo, da ostane v njivi še dovolj redlinih snovi za ajdo.

Zelo povoljno pa uplivajo na rast ajde umetna gnojila, ki se jih pa naš mali kmet ta čas še ne more poslužiti iz dveh razlogov. Prvič, ker

Zetev je že v pretežni meri opravljena. Zato ne bo odveč, če bomo objavili nekaj beležk o nadaljnjem ravnanju z dragocenim pridelkom, ki ima še precej dolgo pot, da dospje na mizo v obliki hlebca kruha.

Sušenje žita

Najbolje je, če žito sušimo kar na polju, zloženo v kope, in ga prepepljemo v skedenj, ko je že dovolj suho. V vlažnih in hladnejših krajih je sušenje žita čisto težka stvar. Pri nas, posebno pa pod vročimi žarki na obmorskem Krasu tega vprašanja ni, saj tod še kozolci niso potrebni. Vendar moramo tudi tod paziti, da spravimo žito za res v suhem stanju, drugače nastane nevarnost, da nam slama in zrnje splesnita ali pa da se zrnje kako drugače pokvari.

Pri spravljanju žita je treba paziti na to, da ločimo vsako vrsto žita zase. Pri isti vrsti žita je dobra navada taka, da vskladščimo najprej snope, ker nam bo to omogočilo, da pride pri mlačvi obratno na vrsto najprej dobro žito in nazadnje ono, ki je iz kakršnega koli vzroka slabše kakovosti.

Da preprečimo morebitne nevarnosti požara, je priporočljivo, da žito čim prej omlatimo. V zrnju se tudi laže ohrani.

Žitne shrambe

Takoj pa je treba misliti na pravilno pripravo žitnih shramb. Od pravega ravnanja z žitom po mlačvi sta v marsičem odvisna kakovost in tudi teža pridelanega žita. Žito v zrnju ni mrtva stvar, saj ga je priroda sama namenila, da iz semena zopet oživi drugo živo bitje. Zrno torej živi, se hrani z last-

nimi sredstvi in je podvrženo raznim boleznim in škodljivcem.

Spričo dihanja izgubi žito dokaj teže. Opazili pa so, da se dihanje žita, ki je izraz njegovega življenja, zmanjša v suhem in hladnem zraku. Tudi toplota in vlaga škodujeta zrnju, ki se na njem spričo njih pojavljajo razne plesni, zaradi katerih postane čestokrat neužitno. Ti nedostatki se ne pojavijo, če shranimo žito v hladnih in suhih prostorih. Na drugi strani pa je spet znano, da hlad in suša nista vselej dobra prijatelja žita. In vsak način je treba vedeti in upoštevati, da vlaga žitu bolj škoduje kakor toplota.

Kako hranimo žito

Pred vskladščanjem žita je treba iz shrambe odstraniti vse morebitne ostanke starega žita. Smeti je najbolje sežgati, ker vsebujejo po navadi razne klice boleznini in škodljivce. Shrambo je treba primerno prezračiti in jo razkužiti. Stene in strop je treba prebeliti, pod pomiti s sodo ali klorom. Vse špranje v podu, na stenah in stropu je treba zadelati, da neprodnost skozi nje razni škodljivci v shrambo. Žito je treba dobro očistiti, ker srka plevel iz zraka vlago, ki je kakor smo že omenili, zelo škodljiva.

Žito poagamo najprej na pod v plasteh, ki ne smejo presežati višino 30 do 40 cm. Do konca avgusta ga je treba večkrat — tudi vsak drugi dan — prenašati pri odprtih oknih, toda le, če zunanja vlaga. Jeseni in pozimi zložimo žito postopno v vedno višje plasti (do višine 1.5 m) in ga premešamo vsakih petnajst dni. Spomladi plasti znižamo na 60 do 70 cm višine in jih zopet vsaj vsak teden premešamo. Ni priporočljivo, da bi žito hranili v vrečah.

Pred raznimi živalskimi škodljivci (žitnim žužkom, moljem, ušjo, mišmi itd.) je treba žito prav tako zaščititi, a to je poglavje zase, ki ga bomo o priliki podrobno obravnavali.

Nepravilno shranjevanje žita povzroča veliko škodo tako zasebniku kakor skupnosti in je zato dolžnost vsakega kmetovalca, da posveti temu vprašanju primerno skrb.

Kako je z žitom po svetu

Zapadne evropske države bodo morale v letu 1947-48, uvoziti okrog 320 milijonov stotov žita za svoje najnujnejše potrebe. Njih lastni domači pridelek je 15 do 30% manjši kakor lani. Čeprav je žito v Združenih in drugih ameriških državah letos izredno dobro obrodilo, računajo, da Amerika Evropi letos ne bo mogla dobaviti več kakor 200 milijonov stotov pšenice. Zaradi tega se ta čas mnogo evropskih dežel obrača na Sovjetsko zvezo, kjer je bil pridelek ravno tako dober. Anglija bi rada dobila od Sovjetske zveze 10 milijonov stotov žita. Italija ga potrebuje 30 milijonov stotov. Tržaško ozemlje bo moralo letno uvažati okrog pol milijona stotov pšenice.

KMEČKI DOMOVI nekdanj in sedaj

V predzadnji številki »Kmečke delavske enotnosti« sem pisal o kmečkem domu kot zgradbi in v sklopu sosednih domov ter o virih, ki osvetlujejo zgodovino najstarejših slovenskih hiš in njihovih značilnosti. V drugem in tretjem delu bom razpravljal o kmečkem stavbarstvu in o vsem, kar je vplivalo na gradbeni sestav.

Neizpodbitno dejstvo je, da se je izoblikovalo to stavbarstvo iz načina gradnje primitivnih kmečkih koč, zgrajenih iz lesa. Njih slika nam je ohranjena v pastirskih stanovih, senikih, listnjakih, kaščah, vinskih hramovih, oglarskih in redkih starinskih kmečkih kočah. Najstarejše med poslednjimi sta uničila čas in ogenj. Les kot stavbeni material namreč ne

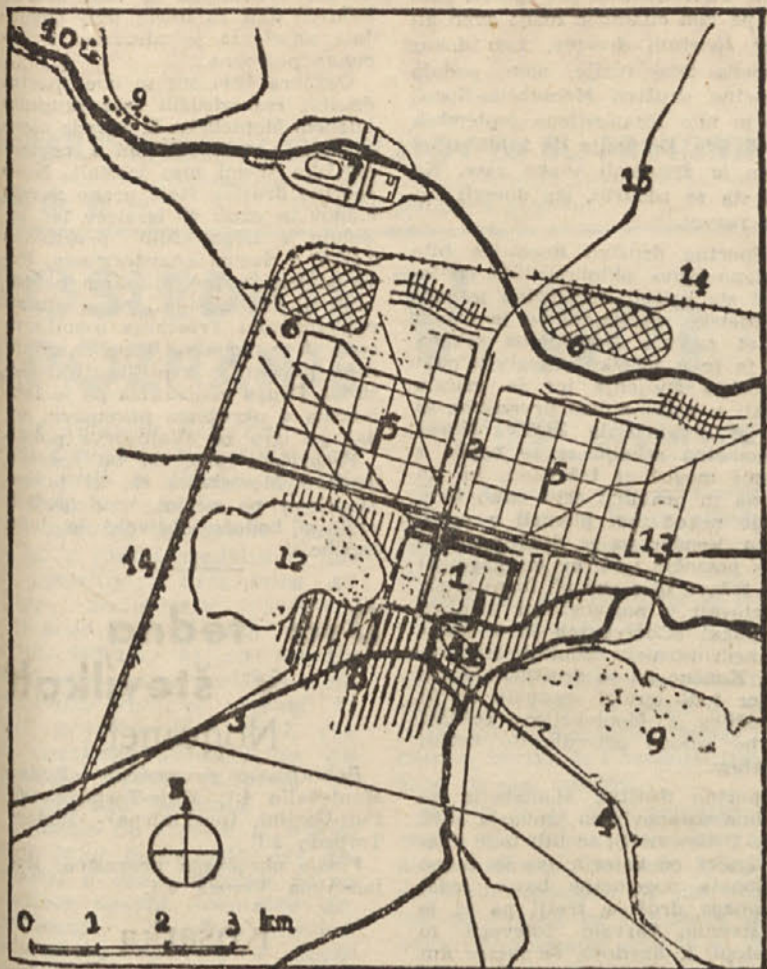
zdrži tako dolgo kakor kamen. Če ni prepojen s katanom ali oljnatimi snovmi, so mu leta šteta. Čeprav so uporabljali v starih časih večinoma le hrastov ali slično trd in odporen les, traja taka lesena stavba sicer več stoletij, tisočletju pa le ni kos. Njen največji sovražnik je ogenj. V bojih fevdalcev in deželnih knezov, v času verskih bojev, predvsem pa v dobi turških vdorov v slovenske dežele so postale žrtve požarov. Zato ne najdemo na Slovenskem ostankov prastarih lesenih kmečkih koč. O najstarejših kmečkih domovih si ustvarimo sliko le v naši domišljiji in v zvezi z naštetimi predmeti enostavnega stavbarstva.

Pri preučevanju si pomagamo

še s tem, da upoštevamo temeljne pogoje, na katere je vezana vsaka arhitektura od najstarejše do najnovejše. Oglejmo si jih! Najvažnejšo vlogo ima gradivo. V našem primeru je to les, pozneje so se mu pridružili še nepredelani prst (ilovica, pomešana s slamo za zidavo sten iz blata), kamen in opeka, ki so jo izdelovali že v starem veku, n. pr. Asirci, Babilonci in drugi narodi Daljnega vzhoda. Mnoge starorimske stavbe so zidane iz opeke, n. pr. vodovod pri Gornji Pirošici na Dolenjskem. Kaj je naučilo Slovence v srednjem veku izdelovati opeko: najbde starorimskih opek in izumiteljski duh ali morda golo naključje? Kdo ve. Slovenski kmet — tesar in poznejši zidar sta rabila vse to za gradnjo sten in napravo strehe. Strehe je pokrival s slamo v snopih in z deščicami iz lesa, šele v 19. stoletju s ploščicami iz skrilja. Isto velja za opeko.

(Sledi konec)

Ureditev Ljubljane

V slovenski petletki zavzema ureditev Ljubljane posebno mesto. Pri gradbenem ministrstvu so ustanovili v ta namen poseben zavod, ki bo po njegovih načrtih Ljubljana preurejena v veliko moderno mesto.

Zavod je ostal pri reševanju načelnih vprašanj zvest zgodovinskemu razvoju mesta. Zato poleg dosedanje Ljubljane ne bodo ločeno gradili posebne nove Ljubljane ob Savi, ampak bodo sedanjo razvili v smeri proti severu. Njen center (na sliki št. 1) bo ostal na dosedanjem križišču med Jadranom in Srednjo Evropo, Balkanom in evropskim zapadom: med Tivolijem (na sliki št. 12) in Gradom (št. 11). Na tem področju bodo v petletki zgradili palače predsedstva Ljudske skupščine, predsedstva vlade in dveh ministrstev, več znanstvenih zavodov, laboratorijev in ene fakultete, dalje zgradbe klinične bolnice, Dečji in Mladinski dom, centralni državni arhiv, centralni invalidski dom in novo opero, pooneje pa še palačo Ljudske skupščine.

Ob Savi bodo zgradili velik stadion in šolo za fizikulturo (št. 7). Železniška postaja se bo premaknila nekoliko proti severu in bo preurejena le za potniški promet s podvozom (13) od Vodmata do Viča. Ljubljana bo dobila moderno pošto centralo. Stanovanjski del mesta bo premeščen na Ljubljansko polje (5), ki ga bo presekal glavni bulvar (2). Industrijski del mesta (6) bo premaknjen proti Savi in preko nje. Ob njem bo speljana nova železniška tovorna proga (14). Iz mesta bodo vodile

modernizirane ceste proti Dunaju (15), Zagrebu in Beogradu (4), Trstu in v Alpe. Nova medicinska fakulteta (10) bo zgrajena ob Savi onkraj Tacna. Nespremenjen bo ostal v glavnem del mesta na Mirju in v Rožni dolini (8). Okrog mesta bodo uredili pas zelenja (9) od Smarne gore preko šentviških gričev proti Brezovici, preko Mestnega loga in čez Golovec.

Slovenska sindikalna vprašanja

Sredi julija je v Ljubljani zasedal drugi plenem Enotnih sindikatov Slovenije. Potekel je ves v znamenju ogromnih nalog, ki jih slovenskim delovnim množicam nalaga jugoslovanska petletka. Na zasedanju je govoril predsednik slovenske vlade Miha Marinko o obeh nalogah sindikatov.

Član glavnega odbora Martin Grajf je nato v daljšem referatu razvil vlogo sindikatov v okviru petletke. Poudaril je potrebo intenzivnega preučevanja gospodarskega načrta. Omenil je, da je na Slovenskem nad 1000 proglašanih udarnikov, zaposlenih delavcev pa okrog 150.000. Govoril je o delovnih normah in o novih strokovnih kadrih, ki jih bo treba v Sloveniji vzgojiti še 40.000, o zboljševanju delovnih pogojev, o delovni disciplini in odgovornosti. Za boljše preskrbo delavstva bodo v večjih podjetjih organizirali industrijske magazine z racioniranimi in izven-trinimi industrijskimi predmeti. Govoril je tudi o stanovanjskem problemu in delovanju stanovanjskih zadrug.

O teh vprašanjih je bila sestavljena in sprejeta tudi posebna resolucija. Plenum je poslal pozdravni brzojavki maršalu

Prehrana kmečkega prebivalstva

Podatki iz predvojne dobe kažejo, da je kmečko delovno ljudstvo tako po množini kakor po kakovosti svoje prehrane občutno zaostajalo za drugimi sloji prebivalstva. Značilno je, da se je to dogajalo prav v deželah s pretežnim kmetijskim gospodarstvom (n. pr. Jugoslavija, Romunija itd.). Ta pojav hočejo sedaj v vseh progresivnih ljudskih državah odpraviti. Zato je v Jugoslaviji določeno, da bodo presežke kmetijskih pridelkov porabili v prvi vrsti za zboljšanje prehrane kmečkega prebivalstva.

Poljski kadri

Neposredno po osvoboditvi Poljske so delavci v mnogih industrijskih podjetjih prevzeli vodstvo proizvodnje. V večini primerov so se dobro izkazali. Poznavanje prilik v podjetjih jim je omogočilo, da so pravilno izkoristili vsa razpoložljiva sredstva. Pokazali so posebno pobudnost v organizaciji dela in proizvodnje. Delavstvo jim je zaupalo in pomagalo. Naravnost zgleden je primer Pavla Galečke, ki je takoj po osvoboditvi prevzel vodstvo livarne Male Panave. Čeprav so Nemci odvlekli iz tovarne vse stroje in orodje in jih poljska vlada prve dni ni mogla nadomestiti, je Galečka mobiliziral vse delavstvo in pričel razvijati proizvodnjo in izboljševati delovne pogoje, tako da je tovarna že presegla predvojno produkcijo.

Po podatkih industrijskega ministrstva je bilo ob koncu leta 1946. kar 6770 delavcev na vodilnih položajih v poljski industriji. Njen nagli razvoj in vedno popolnejša tehnika pa sta zahtevala tudi vedno večjo strokovnost. Polj-

ska triletka določa zato, da je treba poljske delavce strokovno čim bolj usposobiti. Ze letos so otvorili 3760 novih industrijskih šol, ki jih obiskuje okrog 300.000 mladih delavcev. Po načrtu bo treba strokovno izobraziti 620.000 delavcev in od teh 340.000 za industrijske in obrtniške panoge. Poleg tega imajo v vsaki tovarni posebne strokovne tečaje, ki se v njih izobražuje 130.000 mladincev. V tovarni vagonov v Vreclavu je od 4600 delavcev kar 1200 v teh tečajih. Podobno je v Bitovu in Lodzu ter ostalih poljskih industrijskih centrih.

(po «Radu»)

SE TRIJE VELIKI MOSTOVI so ostali v Jugoslaviji porušeni iz časa osvobodilne vojne: železniška mostova pri Jasenovcu in Sabcu ter cestni čez Savo pri Beogradu. Most pri Sabcu je eden najdaljših v državi in meri 680 m. Porušili so ga Nemci na svojem umiku. Obnavljali so ga leto dni. V kratkem bo izročen prometu.

Riž zori kraj slavonskih ribnikov

Neverno se je nasmehnil stari ribič Vencel Horki, ko se je letos v zgodnji pomladi vrnil upravnik končaniških ribnikov iz Zagreba, kjer je strokovnjakom predlagal, da bi sejali riž kar tam poleg tistih velikih slavonskih mlak. Horki je bil prepričan o ribjem bogastvu v njih in navdušen za prehranjevanje milijonov rib, za lov nanje in tudi za njih vsakdanje odvažanje na trg. Toda nikoli v svojem življenju ni niti v snu pomislil, da bodo ribam kdaj sosedovala riževa polja.

In tudi Anka Tesla in Marija Kaloči in celo stari izkušeni Josip Jesenaš so bili takega prepričanja, toda upravnik Marijan Koritić se je zagrizel v svojo zamisel. In je računat in raziskoval, delal načrte in prebdel cele noči.

Nazadnje je dobil seme. In je zgrabil ljudi za srce in dušo. V šestih tednih so nadelali velik napis za napeljavo vode. Ko je minila sleherni nevarnost pozebe, so sejali. Previdno in počasi je padalo seme skozi sejalnike v razdaljah pol 30 cm na masno slavonsko zemljo. Sest juter in pol so ga posejali v devetih dneh in potem se je na tistih 427 kg neoluščenega riža vili voda z nasipa po gostih rižah, da je kmalu vse polje utonilo v njej.

Otkopi in njegovi vaščani, ki je na njih zemlji kraj ribnikov nastala nova velika mlaka, so zadrževali dih. Slehernemu je dan za dnem po stokrat uhajal pogled preko mlake in sleherni pogled je še vedno izdajal dvom, dokler ni nekega dne prav stari Vencel pridrljal v vas, ves žareč in upehan obenem, da ni niti besede spravil iz sebe. Se preden je prišel k sapi in povedal novico, so mu ljudje razbrali iz oči, da je — riž vklil. In že se je pognalo pol vasi k mlaki.

Vencel pa je potem pravil: «Veste, še nikoli nisem bil v življenju tako vesel. Ko sipa seme po zemlji, človek nikoli ne ve, kaj bo iz nje. Toda riž, to je bilo nekaj neslutenege, še nikoli doživetege, kakor da bi odhajali na božjo pot, smo romali ves čas k poplavljenemu polju za nasipom.»

Anka Tesla, Jela Jurič, Marija Kaloči so sedaj ponosne. Ustne jim gredo v nasmeh in o svoji mlaki govore, kakor da v Slavoniji že tisoč let ne bi rastle nič drugega kakor sam — riž. In nič več ne dvomijo. Natančno so izračunale: riževa polje v Otkopih pri Končanici v daruvarskem okraju bo letos obrodilo prvih 150 stotov riža.

Ljudje z ribnikov ljubijo svoje ribe, a tisto polje z rižem je njih zaklad. Kar bo obrodilo, bo zares tudi njihov uspeh.

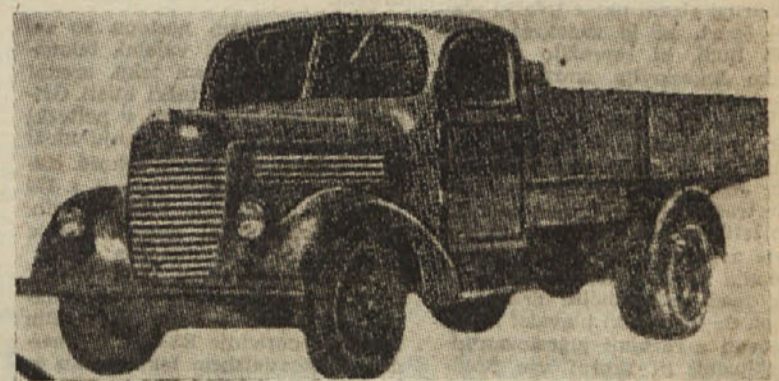
Prvi jugoslovanski avto

V tovarni v Rakovici izdelujejo tovarne automobile na tekočem traku

Pred sedmimi leti v Jugoslaviji nihče ni niti sanjal, da bo imela država pri vsem svojem naravnem bogastvu kdaj tovarno, ki bi v njej izdelovali automobile. Ze za večjo popravilalnic in montažno delavnico zapadnih izkoriščevalskih podjetij tipa Ford se ni bilo mogoče prav sp.razumeti. In se sedaj — dobri dve leti po vsem vojnem razdejnanju — izdelujejo na Rakovici pri Beogradu sijajne tovarne automobile — na tekočem traku. Za deželo pomeni to epohalno dejstvo, za novo Jugoslavijo enega izmed najotipljivejših dokazov — svobode njenih narodov. Ze leta 1945. je delovni kolektiv Industrije motorjev v Rakovici

ni vzorčni del avtomobila. Do konca lanskega oktobra je bil prvi avto izdelan. Tedaj so se takoj lotili priprav za tekočo proizvodnjo. Na zadnjem zagrebškem velesejmu so razstavili prvi avto domačega serijskega izdelka.

Prvi jugoslovanski avtomobili so brzi tovarni vozovi z nosilnostjo po 3.000 kg in so konstruirani po vzorcu »Prahaz RN 13. Motorji so štiritačni, šestcilindrski (70 ks) z blokom, vlitim v enem kosu, in s stranskimi, od zgoraj krmiljenimi ventili. Kompresijski prostor je izdelan za večjo kompresijo in za najboljši učinek motorja pri polnem izkoriščenju go-

pri Beogradu prevzel veliko nalogo. Premagal je ogromne ovire, zbral in na novo izdelal celo vrsto posebnih in izdelovalnih strojev in orodja. Izdelali so vsak posamez-

riva. Avto potroši po 25 l bencina na 100 km in doseže brzino po 80 km na uro. Avtomobil, ki ga kaže gornja slika, je v celoti izdelan doma.

Romunski sindikati

V razvoju demokratizacije Romunije od njene osvoboditve 23. avg. 1944 do danes se je položaj romunskega delavskega razreda temeljito spremenil. Nekoč se je boril s stavkami in ilegalnimi sredstvi. Vsaka njegova akcija je bila v krvi zadušena. Sedaj so njegovi zastopniki v vladi bloka demokratičnih strank. V Romuniji vlada popolna svoboda sindikalnega delovanja in romunska splošna zveza delovnih sil je zbrala v svojih vrstah 1.5 milijona članov.

Ta čas se romunski delavski razred odločno bori za povečanje proizvodnje in kontrolo nad podjetji. Pogoji te borbe so težki zaradi pogostih katastrofalnega predvojnega gospodarstva, lanske suše in pomankanja industrijskih surovin. Poleg tega ima še velike ovire v obliki poskusih industrijske in finančni-

kov, ki ob vsakem koraku sabotirajo njegove napore in demokratizacijo države obče.

Novi delovni odnosi

Pred kratkim so bile v vseh panogah proizvodnje sklenjene nove kolektivne delovne pogodbe, ki pomenijo nasproti lanskim velikim napredkom. Z njimi so bile odpravljene vse krivice v delovnih odnosih. Prej so prejemali kvalificirani delavci, strokovnjaki in inženirji enake plače kakor nekvalificirani delavci. Rudarji so bili po višini svojih mezd malone na zadnjem mestu. Vsemu temu je sedaj drugače. Strokovno sposobnejši prejemajo višje plače, rudarji večje mezd kakor kovinarji ali delavci v sladkorni in petrolejski industriji. Obče je uveden 8 urni de-

lavnik. Nadurno delo plačujejo v prvih 2 urah za 50%, vsako nadaljnjo po 100% več. Za nočno delo pritiče delavcem 15% višja mezd. Plače delavcev in delavk so izenačene. Vajenci so socialno do-cela zaščiteni. V vsakem podjetju so ustanovili ekonomate, kjer prejemajo delavci in nameščenci kruh in druga živila, obleko in obutev po četrtinski ceni.

Delavska kontrola v industriji

Ceprav je ogromno romunsko petrolejsko in rudno bogastvo spriče navadne politike predvojnega režimov prešlo v roke tujih kapitalistov, je sedanja vlada preprečila, da bi tujci še nadalje plemili po deželi. Po zaslugi Komunistične partije je bila s sodelovanjem delavcev uvedena stroga kontrola v vsej industriji, tako da je izključeno sleherni sabotiranje proizvodnje kakor tudi vsako izkoriščanje

in špekulacija z državnimi krediti. V vseh podjetjih se vsak teden sestajajo delavski kontrolni sveti, ki odločilno vplivajo na razvoj proizvodnje.

Romunskim delavcem podaja taka gospodarska politika poročstvo za uresničenje njih teženj. Zato se borijo za povečanje proizvodnje in s tem za zboljšanje obče gospodarske ravni v deželi. Zato se je proizvodnja povečala v primerjavi s predvojno od 15% v letu 1944 na 30 in ponekod na 50%, v tekstilni industriji celo na 95%.

Stvarni uspehi na prosvetnem polju

Med romunskimi industrijskimi in kmečkimi delavci se je na pobudo Komunistične partije že takoj po osvoboditvi vzpostavila trdna zveza. Prav s pomočjo industrijskega delavstva so obdelovalci zemlje takoj izvedli agrarno reformo, ki je bila leta 1945. uzako-

njena. V zvezi poljedelskih delavcev je včlanjenih sedaj okrog 100 tisoč ljudi.

Romunski sindikati so napeli vse sile, da dvignejo kulturno raven delovnega ljudstva. V Romuniji je ponekod do 70% ljudi in posebno žena nepismenih. Zato so organizirali na tisoče tečajev za analifabete po tovarnah in na deželi. Vsak sindikalni odbor ima svojo knjižnico in rdeči kot za odmor in prosvetno delo. Ponekod so nastale delavske šole, pri splošni zvezi dela tudi višja šola za politično ekonomijo in druge vede ter umetnostna akademija. Po vsej državi so se pojavili v delavskih vrstah umetniki, pisatelji, pesniki, glasbeniki, gledališke igralske skupine. Prvič v zgodovini je Romunija dobila svoj sindikat intelektualcev. Sindikalna zveza izdaja tudi svoje glasilo »Viaca sindikala« (Sindikalno življenje), ki je doseglo naklado 250.000 izvodov.

(Po Jakobu Leviju.)

Kdo je kriv mrtvila v tržaškem plavalnem športu

Clovek, ki pozna lego Trsta, bi mislil, da je pri nas plavalni šport na zelo visoki stopnji. Saj ga je morje toliko možnosti za razvoj tega najbolj zdravega poletnega športa, da bi Tržačani lahko imeli močno gardo plavalcev in plavalk, ki bi bila trd oreh še tako dobri plavalni ekipi. Vendar pa temu še zdaleka ni tako. Res je sicer, da je dovolj vode, ki se v njej ob vročih poletnih dnevih Tržačani hladijo in namakajo, res pa je tudi, da pri tem namakanju malokdo postane dober plavalec, ki mora imeti poleg vode tudi primerne baze za treniranje in pa dobre trenerje.

Sovinisti in ZVU

Ce pogledamo malo poglobljeno, ki so dane v Trstu najširši ljudskim množicam za sistematično gojitev plavalnega športa, bomo videli, da teh možnosti sploh nima. V vsem Trstu je samo en plavalni bazen »Ausiona«, ki je primeren za redno in sistematično delo. In še ta edini bazen je v rokah športnega društva, ki je šovinistično usmerjeno proti športnemu gibanju ljudskih množic, ki je neizčrpni športni zaklad, iz katerega lahko izidejo športni rekorderji. Kakor imajo v Jugoslaviji široke močnice vsestranske možnosti, udeleževati se v vseh športih, tako tudi v plavalnem, kar je bilo omejeno že v prejšnji številki, tako ljudskim množicam v Trstu kljub temu, da imajo svojo fizikulturno organizacijo ZDTV, po dveh letih poverjeniške okupacijske oblasti še vedno odrekajo vsestransko udeleževanje v športu in jim mečejo, kjer le morejo, polena pod noge. Koliko bo borb je morala ZDTV že bojovati, da bi dobila na razpolago razne športne naprave v Trstu, seveda brez uspeha, kajti tržaški šport je še vedno v rokah ljudski, ki ga je pojmoval fašizem, kot domeno »visoke« buržujske gospo-
de.

Zakaj ni stikov

s srednjeevropskimi plavalci?

To pa je seveda poleg pomanjkanja primernih plavalnih bazenov največji vzrok, ta tržaški plavalni šport ni zavzel takšne stopnje vrednosti, kakršno bi lahko dosegel, ko bi bila tudi ljudskim množicam dana prilika, da bi sistematično gojile plavalni šport.

Po drugi strani pa je tržaški plavalni šport, ki je zaenkrat še v rokah ljudi, ki sovražijo sosedno ljudsko Jugoslavijo, omrtničen zaradi dejstva, da še peščica plavalcev, ki jo Trst ima, ne dobi možnosti tekmovalja s plavalci, od katerih bi se lahko mnogokaj naučila. Jugoslavija ima močno plavalno tradicijo in je prav v zadnjih dveh letih sprlo množične telesne vzgoje dosegla v plavalnem športu zavidanja vredno stopnjo, ki jo uvršča med najmočnejše države v Evropi. Če bi tržaški plavalci lahko tekmovali s raznimi jugoslovanskimi ekipami, ki skoraj vse predstavljajo razred zase, bi se prvič populariziral pri nas plavalni šport, drugič pa bi, kakor smo zgoraj

omenili, imeli priliko naučiti se marsikaj od jugoslovanskih plavalcev.

Dolžnost tukajšnjih oblasti bi bila, da bi pričele graditi plavalne baze, ki bi bili na razpolago vsemu tržaškemu ljudstvu brez izjeme in v katerih bi bilo mladim mogoče sistematično gojiti posamezne plavalne discipline. Na ta način bi v nekaj letih vzgojili v Trstu kader mladih plavalcev in plavalk, ki bi nas lahko častno zastopali v svetu plavalnega športa.

Vse pa kaže in drugega tudi ne moremo pričakovati, da bomo vsa ta vprašanja rešili šele takrat, ko bo na Tržaškem ozemlju oblast v rokah ljudstva, ki ne bo več zapostavljeno in izkoriščano od protiljudskih režimov.

KOPALISCI LANTERNA IN AUSONIA

Fizikulturna parada v ZSSR

V vsej Sovjetski zvezi so predzadnje nedeljo svečano proslavili praznik fizikulture. Vsevezna fizikulturna parada je bila v Moskvi in so se na njej zbrali najboljši športniki iz vse ogromne sovjetske domovine. Na velikem stadionu Dinamo je prisostvovalo nad 100 tisoč gledalcev paradi, ki je tehnično in po številu udeležencev presegla vse dosežane.

Veliki paradi so prisostvovali generalisim Stalin in vsa sovjetska vlada, fizikulture delegacije 13 zaveznih in drugih držav, med njimi tudi jugoslovanska. Na čelu velikega fizikulturniškega sprevoda so bili sovjetski prvaki v zastavi fizikulturnikov iz vseh 16 sovjetskih republik, ki so jim sledile fizikulturniške ekipe vseh velikih društev, prvi Spartak, nato CDKA, Dinamo, tbiški Dinamo in mnogo drugih.

Pri veličastnem nastopu so sodelovali pionirji z vajami, tekmovalci v maratonskem teku, orodni telovadci, lahki in težki atleti. Grigorij Novak je postavil v poltežki kategoriji v teznem dviganju uteži s 139,5 kg nov svetovni rekord. Kučenko pa v težki kategoriji s 174 kg. 6000 dijakov je izvajalo telovadno akrobacijski spored. Sledile so kolesarske in motorne dirke nastop fizikulturnikov Tadžikistana, Turkmenije, Kazahstana, Uzbekistana, Armenije, Gruzije in ostalih republik, nazadnje RSFSR. V vmesnem lahkoatletskem tekmovalju je Pugačevski pretekel 3000 m v času 9:32,2. Sečenova 100 m v času 11,9, Karakulov 100 m v 10,8 sekunde.

Mladinski festival v Pragi

Po svečani otvoritvi mladinskega festivala v Pragi je bila odigrana nogometna tekma Rdeča zvezda (Beograd)-Bohemia (Praga), ki se je končala neodločeno 2:2. Tekme v plavanju pa so dale te-le rezultate: 100 m prosto: 1. Povar (CSR) v času 1.16; 2. Miloslavič (Jugosl.) 1.18. 400 m prosto: 1. Barhunek (CSR); 2. Vidovič (Jugosl.). 200 m prsno: 1. Komandel (CSR) 2.50,4; 2. Barbieri (Jugosl.) 2.53,6.

PO SVETU

Francoski Slovenec Robič je zmagal v kolesarski dirki po Franciji. Drugo mesto je dosegel Francoz Fachlainer, tretje Italijan Brambilla, četrto Italijan Ronconi, peto Francoz Vietto itd.

Montebello-Rocol

Kar eden ne zmore, to zmoreta dva. To velja tudi pri športu, zato pa tam čitamo o fuziji dveh ali več športnih društev. Lep dokaz uspeha take fuzije nam podaja športno društvo Montebello-Rocol, ki je bilo ustanovljeno septembra 1946. leta. Do fuzije sta kljub uspehom le životalili vsako zase. Ko pa sta se združili, sta dosegli velik razvoj.

Sportno društvo Rocol je bilo ustanovljeno oktobra 1945. Delovati sta pričeli nogometna in lahkoatletska sekcija, ki pa je kmalu zopet zaspala. Nogometna sekcija pa je že v začetku posegla v naše športno življenje ter je pričela igrati v nogometnem prvenstvu, ki ga je organizirala ZDTV. Mlada nogometna sekcija se je borila z vsemi mogočimi težavami, ki jih pozna in pravilno cenil samo tisti, ki je nekoč sam pioniril v nogometu. Vendar pa so društveni člani s pomočjo igralcev premagovali vse težave in z več ali manj sreče sodelovali v nogometnem turnirju za pokal »Coverlizza« in v nogometnem turnirju Enotnih sindikatov. Končno pa so društveni vodje kakor tudi igralci spoznali, da je združitev z Montebello rešitev, ki bo gotovo privedla do večjih uspehov.

Sportno društvo Montebello pa je bilo ustanovljeno januarja 1946. leta. Ustanovitelji so bili trije mladi igralci, od katerih dva še vedno zastopata nogometne barve sedaj skupnega društva, tretji pa se je društvenim barvam izneveril in prestopil k Skednju. Ze mesec dni po ustanovitvi je enajstorična doživela svoj krst v tekmi proti prosekki enajstorični, ki se je končala neodločeno 2:2. Ta prvi uspeh je društvene vodje in igralce še bolj podžgal ter so se pričeli resno pripravljati za bodočo srečanja. Največ zadošenja pa so imeli igralci Montebello v tekmovalju za pokal »Coverlizza«, v katerem so se plasirali v finale, kjer so s Skednjem odigrali pet finalnih tekem neodločeno ter so šele v šesti izgubili. Kmalu nato pa je enajstorična gostovala tudi v Jugoslaviji, kjer je

V obeh ligah se prične novo tekmovalje 17. avgusta. Po končanem drugem delu tekmovalja bosta prvi dve društvi II. lige prestopili v I., zadnji dve iz I. v II. ligo. Tretje društvo iz II. lige bo odigralo kvalifikacijsko tekmo z osmim iz I. lige. Druga liga pa se bo izpolnjevala s tekmovaljem za kvalifikacijski pokal.

V nogometnem prvenstvu se u. vede pokal FLRJ, za katerega bo tekmovalo 340 fizikulturnih društev (40 iz Slovenije). Vsa moštva I. in II. lige bodo morala pri tem ovezno sodelovati. Posebno pozornost bodo posvečali tudi nogometnemu naraščanju.

Ceškoslovaška lahkoatletska reprezentanca je v Pragi premagala italijansko reprezentanco z rezultatom 85:79.

Odgovorni urednik
ZAGAR BOŠTJAN
Tiska Zadrudna tiskarna v Trstu

Maratonskih 42.138 m je pretekel Gordijenko iz Leningrada v 2 urah in 37 minutah. Nastopili so atleti še v raznih drugih panogah, v boksu, rokoborbi itd.

Fizikulturna prireditve je trajala 5 ur. Nastopilo je skupno nad 40 tisoč najboljših sovjetskih fizikulturnikov in fizikulturnic.

Veličastna je bila tudi leningraska parada, ki ji je prisostvovalo prav tako okrog 100.000 ljudi.

Dve zvezni ligi v jugoslovanskem nogometu

Centralni odbor Fizikulture zveze Jugoslavije je na svoji zadnji seji sklenil na novo organizirati jugoslovansko nogometno prvenstvo. Ješen se prične v sestavi državnega prvenstva tekmovalja za republiška prvenstva. Na podlagi rezultatov zvezne lige v letu 1946-47 in napredka v nogometu v raznih krajih se bosta ustanovili I. in II. zvezna liga. V prvi bodo Partizan, Dinamo, Rdeča zvezda, Hajduk, Metalac, Spartak, zmagovalec v tekmi Lokomotiva-Kvarner, zmagovalec zveznega kvalifikacijskega pokala 1947, zmagovalec v tekmi Pobjeda, drugo plasirano društvo zveznega kvalifikacijskega pokala 1947 ter Lj. Ponziane.

V drugi ligi bodo četrto plasirano društvo v tekmovalju za zvezni kvalifikacijski pokal 1947, ljubljanska »Enotnost«, premaganev v tekmi Lokomotiva-Kvarner in dr.

fizikulture kolektive po vseh traktorskih zavodih in postajah. V Stalingradu je postavilo nogometno moštvo, ki se je uvrstilo med prvih 10 najboljših moštev v ZSSR. Društvo »Zenit«, ki je organiziralo športnike obojevalne industrije, si je v letu 1944. priborilo zvezni nogometni pokal.

Sindikati so si z lastnimi sredstvi zgradili vse svoje športne naprave, igrišča, stadione, smučarske postaje, baze, telovadnice čim bliže posameznim velikim tovarnam. Za časa vojne so športniki v neki moskovski strojni tovarni uredili na tovarniškem terenu veliko telovadišče in plavalni bazen. Oseba ljudskega komisariata za promet je leta 1945. z lastnimi prispevki poskrbelo za obnovo 66 stadionov in velikega števila drugih športnih naprav.

Športni krožki in kolektivi

V manjših podjetjih delujejo športni krožki in kolektivi, ki se bavijo s posameznimi športnimi

panogami, posebno s smučanjem, tekom, odbojko in ljudskimi športnimi igrami. Običajno jemljejo za to v najem igrišča večjih športnih društev. In nastopajo v rajonskih in krajevnih tekmovaljih.

Ceprav gojijo športna društva povprek vse športe, se vendar nekatera prav posebno odlikujejo v posameznih panogah. Tako imajo »Kriša sovjetova« najboljšo boksarje, lahke in težke atlete in planinske smučarje, trgovsko in nameštensko društvo »Burjevjenik« najboljšo plavalce in hokejce. Njegova ženska hokejska ekipa je že pet let zaporedno državna prvakinja. Tudi »Kim« ima sijajne plavalce, »Torpedo« odlične nogometarje, plavalce in planince.

V vseh krožkih, kolektivih in društvi sodelujejo njih člani tudi v kompleksnem vsedravnem športnem tekmovalju »GTO« (= Pripravljen za delo in obrambo), ki odgovarja nekako znanemu jugoslovanskemu tekmovalju »ZREN« (= Za republiko naprej!).

(Po dr. A. Vitalinu.)

častno zastopala tržaške športne barve. Vendar pa je tudi Montebello dan za dnem bolj navdajala misel, da je združitev z Rocolom potrebna.

Oktober 1946 sta se obe športni društvi res združili pod skupnim imenom Montebello R. Seveda uspehi tako s tehnične kot z organizacijske strani niso izostali. Novo športno društvo šteje preko dvesto članov in okoli 45 igralcev ter sodeluje v nogometnih prvenstvih ZDTV z dvema enajstoričama. Prva se bori v pokrajinskem prvenstvu z najboljšimi nogometnimi enajstoričami Tržaškega ozemlja in cone A z velikimi uspehi, saj je med prvimi v kvalifikacijski lestvici. Druga enajstorična pa je tekmovala v okrožnem prvenstvu, sedaj pa igra za »Vatovčev« pokal.

Prepričani smo, da bo športno društvo Montebello R., ki je sestavljeno po večini iz delavskih vrst, v bodoče doživelo še lepe uspehe.

Dva tedna v številkah Nogomet

Pokrajinsko prvenstvo: Rudar Montebello 4:1; Milje-Torpedo 1:0; Pulj-Gaslini (prekinjena); Rudar-Torpedo 2:1.

Finale okrožnega prvenstva: Rojan-Alma Vivoda 6:1.

Košarka

Vatovčev pokal: Dreher-Montebello B 6:0; Tovarna strojev-Acegat 2:0; Greta-Tiskarji 3:1; Skorklja-Acegat 0:0; Col-Strojna tovarna 37:27.

Kolesarstvo

Kolesarska dirka za pokal »E Columbia«: 1. Stefilongo S. (Olimpia) v času 2.32,45; 2. Kurek Karel (KTZ) v času 2.32,50; 3. Tomažič Pino (TKZ) itd.

Kolesarska dirka za pokal »Nina Udovičica«: 1. in 2. Cesen Alojz (Sv. Ivan) in Tremul Ivan (TKZ), ki sta prevozila 127 km v 3 urah 45 min. s povprečno hitrostjo 33 km na uro; 3. Stefilongo B. (Olimpia); 4. Jugovič Nello (Opčine) itd. Pokal si je osvojilo športno društvo Opčine.

Zavod za fizikulturo v Ljubljani

je višja strokovna šola, ki vzgaja strokovnjake za šolo ter fizikultura društva in ustanove. Solanje na njem traja eno leto in ga bo mogoče nadaljevati na zveznem zavodu v Beogradu. Pravico do tega šolanja imajo dijaki, ki so dovršili srednjo šolo z veliko maturro in so po zdravniškem pregledu napravili sprejemni izpit. Studente stanujejo v internatu. Siromani študentje, ki bodo primerno napredovali, bodo prejeli državno štipendijo.

Vpisovanje bo od 1. do 5. sept. t. l. v tajništvo Zavoda za fizikulturo v Ljubljani, Tabor 13. Prošnji je treba priložiti krstni list, šolsko in navedeno izpričevalo, potrdilo o imovinskem stanju, tri fotografije v telovadni obleki (velikost 6 x 9 cm), kratek življenjepis in točen naslov.

Slovenska

fizikulturna petletka

Petletni načrt LR Slovenije do leta 42 milijonov din za fizikulturo. V Ljubljani bodo zgradili nov stadion, drsališče in šolo za fizikulturo, v Mariboru stadion, v Celju plavalni bazen, v Planici novo skakalnico in športni dom, v Bohinju sankališče. Obnovili bodo planinske domove in kočje ter zgradili še celo vrsto manjših fizikulturnih naprav po vsej Sloveniji. Proizvodnjo vseh fizikulturnih potrebščin bodo v primerjavi z letom 1939, dvignili za 100% proizvodnjo kvedrovcev (golzerjev) celo za 1760 in več od sto (od 11.353 parov v letu 1939. na 200.000 v letu 1951).

Sovjetski sindikati in šport

Sovjetski sindikati in šport -uKdt

Med delavci in nameščenci po sovjetskih tovarnah je šport v splošnem zelo razvit. V SZ ni sindikata, ki ne bi širil fizikulture med svojimi člani in njih družinami. Sindikati žrtvujejo v ta namen tudi znatna sredstva, mestoma do 15% vsega svojega denarja. Mnogo sindikatov je ustanovilo tudi svoja posebna društva, ki štejejo kar po več tisoč članov. Tik pred domovinsko vojno sta bila po sindikatskih organizirana dobra 2 milijona ljudi. Vse sindikalno fizikulture delovanje se opira na dve načeli: prostovoljnost in množičnost fizikulturega življenja.

Sportniki so organizirani po lokalnih fizikulturnih krožkih in kolektivih, pa tudi po športnih društvi, ki obsegajo večših kar celo proizvodno panogo in imajo svoje člane po celi vrsti mest in tudi v manjših krajih. Taka društva imajo svoje lastne stadione, šporu-

ne dvorane, baze, doke, igrišča.

Tako družni n. pr. društvo »Kriša sovjetova« športnike iz vse sovjetske letalske industrije. Društvo ima lep dvorec fizikulture, 12 velikih stadionov, 17 telovadnic, 48 jadralnih letališč, splav za športe na vodi, posebne športne terene in nogometna igrišča. Njegovi člani so postavili doslej 14 svetovnih in 10 zveznih rekordov; 19 članov si je pridobilo naslov prvaka ZSSR, 39 naslov vsezveznega sindikalnega športnega prvaka, 61 naslov moskovskega prvaka. Ekipa društva so si priborile v raznih zmagah doslej že 34 zveznih prvenstev. V njem delujeta ta čas tudi svetovna rekorderka v teku Jevdokija Vasiljeva in svetovni rekorder v dviganju uteži Grigorij Novak.

Sportno društvo »Torpedo«, ki so v njem včlanjeni vsi športniki sovjetske avtomobilske industrije, ima kar dve odlični nogometni moštvi. Društvo »Traktor« ima svoje